

**LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS
MINISTERIJOS 2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITA**

Vilnius, 2022

TURINYS

VADOVO ŽODIS	2
I SKYRIUS. STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS	4
PIRMASIS SKIRSNIS. Konteksto (aplinkos) analizė	4
ANTRASIS SKIRSNIS. Strateginių tikslų įgyvendinimas	7
1 STRATEGINIS TIKSLAS. Prieinamumas ir dalyvavimas	7
2 STRATEGINIS TIKSLAS. Sąlygos	28
II SKYRIUS. VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS	34
02 PRIORITETAS. Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra	34
III SKYRIUS. PLĖTROS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS	36

VADOVO ŽODIS

2021 metai, prasidėję besitęsiančia pandemija ir karantino ribojimais, kultūrai netruko tapti naujų iššūkių ir galimybių metais. Jie dar labiau išryškino kultūros ir kultūros sektoriaus vaidmenį prisidedant prie ekonomikos atsigavimo ir prisitaikymo prie pokyčių, bet taip pat požiūrio į kultūrą ir jos finansavimą virsmą. Pagaliau kultūrą laikome strateginiu žaidėju, pradėjome kalbėti nebe apie jos rėmimą, bet apie investavimą į kultūrą, gebančią atnešti visokeriopos gražos – nuo finansinės iki emocinės.

2021 metais **patvirtinta 2021–2030 metų Kultūros ir kūrybingumo plėtros programa**, kurios biudžetas – beveik 290 mln. eurų. Programoje sutelkiami įvairių politikos sektorių ištekliams efektyvesniam kultūros potencialo panaudojimui sukuriant pridėtinę vertę ir kitose valstybės politikos srityse. Joje daug dėmesio ir galimybių atveriamas kultūros ir kūrybinėms industrijoms. Patvirtinus programą sudarytos prielaidos įgyvendinti 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane įvardintą strateginį tikslą – didinti kultūros vaidmenį visuomenėje, gyventojų įsitraukimą ir indėlį į kultūrą, skatinti kūrėjus kurti, stiprinti istorinę atmintį, atgaivinti visuomenei ir vietos bendruomenėms svarbų kultūros paveldą.

Taip pat vienu iš pagrindinių 2021 m. uždavinių buvo **kultūros projektų finansavimo modelio atnaujinimas** įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. sprendimą. Priėmus Lietuvos Respublikos Lietuvos kultūros tarybos įstatymo pataisas, kuriomis pakeistas Lietuvos kultūros tarybos finansavimo modelis, sudaryta galimybė praplėsti ekspertų bazę, supaprastintos procedūros, užtikrintas didesnis nevyriausybinių sektoriaus vaidmuo renkant Lietuvos kultūros tarybos narius. Žengti solidūs žingsniai finansavimo skaidrumo ir atvirumo link – pirmą kartą viešai vyko Lietuvos kultūros tarybos pirmininko atranka, priimtas sprendimas viešinti visus projektus vertinusius ekspertus. Kompleksiškai sprendžiant kultūros finansavimo klausimą, **imtasi veiksmų ir kultūros mecenavimo mechanizmui tobulinti**.

Svarbiu klausimu buvo **meno kūrėjų socialinės apsaugos stiprinimas**. Pakeitus Meno kūrėjų socialinės apsaugos programos nuostatas, buvo pakeista kūrybinių prastovų išmokų skyrimo tvarka, kuri leido greitai ir efektyviai reaguoti į sudėtingas situacijas ir konstruktyviai pagelbėti menininkams. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos prašymu iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezervo šiai programai 2021 m. papildomai skirtas 1 mln. eurų padėjo dar labiau sušvelninti tebesitęsiančias įtampas ir kūrėjams ramiau išgyventi veiklų ribojimų laikotarpį.

Pavyko pasiekti, kad nacionaliniame susitarime dėl švietimo būtų **užtikrintas tvaresnis kultūros ir kūrybingumo integravimas į švietimo sistemą** – tiek į formalųjį, neformalųjį švietimą, tiek į mokymosi visą gyvenimą procesą. Džiaugiamės Kultūros paso sėkme, didėjančiomis paslaugų apimtimis, prieinamumu, startavusiu bandomuoju projektu – Kultūros paso paslaugos 2021 m. tapo prieinamos 7-iose lituanistinio švietimo įstaigose Lenkijoje, Latvijoje, Baltarusijoje. Visa tai rodo ne tik daugiau dėmesio kultūrai švietime, bet ir apskritai naują požiūrį į kultūros reikšmę.

Taip pat buvo **sukurta daugiau galimybių ir finansavimo kultūros paveldui**. Atnaujinus Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkybos darbų (paveldotvarkos) finansavimo tvarkos aprašą supaprastintos paraiškų teikimo procedūros, pareiškėjams sumažinta administracinė našta, išplėsti vertinimo kriterijai, nustatyti tvarkybos prioritetai. Į prioritetines kultūros paveldo sritis, be medinės architektūros ir dvarų paveldo, nuo šiol patenka ir inžineriniam (techniniam) paveldui priskiriami objektai. Pavyko užtikrinti ir nuoseklų finansavimo augimą paveldo priežiūrai – 2022 m. paveldotvarkos sričiai skiriama per 8 mln. eurų, šios lėšos reikšmingai auga jau antrus metus iš eilės. Tai – didelis postūmis siekiant efektyvaus pokyčio paveldotvarkoje. Iš esmės išspręstos ir kelios įsisenėjusios problemos: P. Cvirkos paminklas išbrauktas iš nekilnojamųjų kultūros vertybių registro,

o atlikus dviejų unikalių paveldo objektų – Kauno ir Klaipėdos centrinių paštų pastatų – įveiklinimo galimybių studijas, numatytos lėšos šiems objektams išpirkti, skubiausiems remonto darbams atlikti, leisiantiems stabilizuoti pastatų būklę ir dalį objektų atverti lankytojams.

2021 m. **skirtas didelis dėmesys visuomenės informavimo politikos stiprinimui**. Kartu su Lietuvos žurnalistų sąjunga ir Lietuvos policija paruošėme bei Lietuvos Respublikos Seimui pateikėme Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pataisas, numatančias baudas ir fiziniams bei juridiniams asmenims, trukdantiems žurnalistams tinkamai atlikti savo darbą – rinkti informaciją. Taip pat parengtos alternatyvos medijų rėmimo modelio tobulinimui, dėl kurio toliau tęsiamos diskusijos. Pavyko pasiekti ir tai, kad 2022 m. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo biudžetas didėja 500 tūkst. eurų (18 proc. daugiau nei 2021 m.), o **sprendami legalaus turinio ir autorių teisių apsaugos problematiką konsolidavome didžiules pajėgas** – nuo kino kūrėjų iki „Google“.

Simonas Kairys

Lietuvos Respublikos kultūros ministras

I SKYRIUS STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

PIRMASIS SKIRSNIS KONTEKSTO (APLINKOS) ANALIZĖ

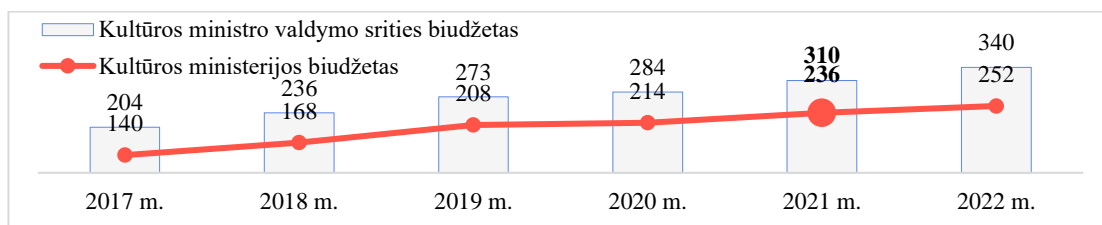
Svarbiausi išoriniai pokyčiai, turėję įtaką kultūros ministro valdymo sričių strateginio veiklos plano įgyvendinimui:

Ekonominiai ir socialiniai veiksniai

2021 m. prasidėjo besitęsiančiu karantinu, kurio metu buvo draudžiamas kultūros įstaigų lankymas, fizinis lankytojų aptarnavimas, visi atvirose ir uždaroje erdvėse viešose vietose organizuojami komerciniai ir nekomerciniai kultūros, pramogų renginiai. Reaguojant į mažėjančius sergamumo rodiklius karantino režimo ribojimai pavasarį pradėti laipsniškai švelninti. Prasidėjus rudenii ir vėl didėjant susirgimų skaičiui, siekiant išlaikyti kultūros gyvybingumą buvo išvengta visiško sektoriaus užsidarymo, kultūros renginių organizatorių veiklai pritaikyti reikalavimai ir būtinios sąlygos veiklai toliau vykdyti – taikant Galimybių pasą buvo užtikrinta kultūros sektoriaus veikla, o bibliotekos ir muziejai veikė nereikalaujami Galimybių paso. Po meninėms, pramoginėms, poilsio organizavimo veikloms sudėtingo 2021 metų I ketvirčio (bendroji pridėtinė vertė smuko 14,3 proc.) laisvėjantys apribojimai paskatino atsigavimą – II ketvirtį jose sukurta BPV išaugo 11,1 proc., III ketvirtį augimo tempas siekė 4,5 proc.¹

Valstybės biudžeto asignavimai, skiriami Kultūros ministerijai, 2021 m. didėjo 22 mln. eurų, lyginant su 2020 m., o apskritai valdymo srities² biudžetas didėjo 26 mln. eurų (žr. 1 pav.).

1 pav. Kultūros ministro valdymo srities valstybės biudžeto asignavimai, mln. eurų

Duomenų šaltinis: Atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai

2021 m. valstybės biudžete buvo papildomai numatytos lėšos COVID-19 pandemijos padariniams švelninti – Lietuvos kultūros tarybos remiamų projektų, kurių įgyvendinimas dėl COVID-19 pandemijos nusikėlė į 2021 metus finansavimo užtikrinimui (2,5 mln. eurų) ir Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų bazinių poreikių finansavimui dėl numatomo mažesnio nei įprastai pajamų surinkimo apribojus kultūros paslaugų teikimą (iš viso 5 mln. eurų). Metų eigoje, įvertinus įstaigų pajamų surinkimo tendencijas, keičiant 2021 m. valstybės biudžetą buvo pritarta Kultūros ministerijos siūlymui papildomai biudžetinėms kultūros įstaigoms numatyti 1,8 mln. eurų darbo užmokesčiui. Visos šios injekcijos užtikrino sektoriaus gyvybingumą ir galimybes veikti kultūros sektoriui ypač sudėtingu pandeminiu laikotarpiu. Metų pabaigoje pavyko užtikrinti ir tai, kad 2022 m. kultūros ministro valdymo srities finansavimas didėtų dar 30 mln. eurų.

Valdymo srities 2021 m. **biudžetas didėjo ir dėl skirto papildomo finansavimo siekiant didinti kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčių**. 2021 m. valstybės biudžete buvo numatytos papildomos 5,8 mln. eurų lėšos kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčio didinimui. Kartu su

¹ Lietuvos Respublikos finansų ministerija. [Ekonomikos apžvalga](#), 2021 m. gruodis, psl. 3, 13.

² Į kultūros ministro valdymo srities biudžetą įeina Kultūros ministerijos (kartu su pavaldžiomis įstaigomis) biudžetas ir 11 kultūros ministro valdymo srities asignavimų valdytojų (9 nacionalinių kultūros įstaigų ir 2 LRV įstaigų) biudžetai.

kitomis taikomomis kompleksinėmis finansinėmis priemonėmis šios papildomos lėšos sudarė sąlygas kultūros darbuotojų atlyginimams augti 8 proc.³ Būtina įvertinti ir tai, kad daugiau nei pusė viešajame sektoriuje dirbančių kultūros ir meno darbuotojų dirba savivaldybių įstaigose, o kultūros paslaugų teikimas yra savarankiškoji vietos savivaldos funkcija. Remiantis 2018 m. pasirašytu memorandumu kartu su valstybės indėliu prie kultūros ir meno darbuotojų atlyginimo didinimo solidariai sava dalimi prisideda ir šalies savivaldybės.

Nors pastaraisiais metais buvo skirti papildomi valstybės biudžeto asignavimai kultūros ir meno darbuotojų atlyginimams didinti, tačiau skiriamos lėšos yra sąlyginai mažos, o nepakankamas kultūros darbuotojų darbo užmokestis išlieka vienu didžiausių iššūkių. Remiantis oficialiais 2021 m. III ketvirčio Lietuvos statistikos departamento duomenimis, viešojo sektoriaus kultūros darbuotojų vidutinis darbo užmokestis (1280,4 eurų) sudaro 76 proc. šalies viešojo sektoriaus vidurkio (1674,2 eurų). Žemas kultūros darbuotojų darbo užmokestis nepritraukia jaunų, kvalifikuotų kultūros darbuotojų į viešąjį kultūros sektorių, o tai sietina su kylančiais iššūkiais užtikrinant kokybiškų kultūros paslaugų prieinamumą ir tolygumą, inicijuojant ir įgyvendinant kokybinius kultūros paslaugų teikimo pokyčius.

Iššūkiu ir toliau išlieka Gedimino kalno sisteminga tvarkyba ir ilgalaikis stabilizavimas – dėl avarinės kalno būklės nuo 2017 metų pabaigos paskelbta valstybės lygio ekstremali situacija. Per tą laiką atlikti kalno šiaurės vakarų šlaito tvarkybos darbai, įrengta vandens drenavimo sistema, tačiau pietrytinio šlaito būklė lieka kritinė, yra naujų nuošliaužų grėsmė. Esminių kalno tvarkymo darbų imtis neleidžia teismuose įstrigęs ginčas su įmone, turėjusia atlikti kalno tyrimus, suprojektuoti jo sutvirtinimo sprendinius ir gauti darbams reikalingus leidimus.

Susiklosčius itin nepalankioms gamtinėms sąlygoms 2021 m. vasario mėn. Kernavės piliakalnių šlaituose susiformavo nuošliaužos, keliančios grėsmę unikalios archeologinės vietovės, įtrauktos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, deformacijai. Nedelsiant buvo pradėti būtini tvarkybos darbai 2021 m. valstybės biudžete numatant tam papildomas lėšas. Numatyta būtinuosius tvarkybos darbus užbaigti 2022 m.

Politiniai ir teisiniai veiksniai

Vienas aktualiausių kultūros sričiai buvo Kultūros rėmimo fondo finansavimo modelio atnaujinimo klausimas tiek teisiniu, tiek politiniu aspektu. Po 2020 m. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimo pripažinti prieštaraujančiais Lietuvos Respublikos Konstitucijai dalį Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondo įstatymo straipsnių Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimu pripažino šį įstatymą netekusiu galios. Panaikinus Kultūros rėmimo fondą, sudaromą iš surenkamų akcizų, šios investicijoms į kultūrą skirtos lėšos tapo valstybės biudžeto dalimi. Seimas taip pat priėmė reikalingus Lietuvos Respublikos Lietuvos kultūros tarybos įstatymo pakeitimus, užtikrinančius šių lėšų skyrimo skaidrumą. Jau planuojami ir tolimesni žingsniai gryninant Lietuvos kultūros tarybos veiklos modelį siekiant sudaryti vienodas konkurencines sąlygas įvairioms kultūros įstaigoms (valstybinius muziejus finansuojant ne per Lietuvos kultūros tarybą). Taip pat parengtos alternatyvos ir **pradėtos diskusijos dėl Medijų rėmimo modelio pertvarkos**.

Lietuva 2021 m. pateko į geriausiai pagal Pasaulio dosnumo indeksą, atskleidžiantį labdaros ir paramos tendencijas, vertinamų šalių šimtuką, tai didelė pažanga, kurią paskatino visuomenės susitelkimas COVID-19 pandemijos akivaizdoje. Tačiau pastaruosius trejus metus neatsirado kandidatų gauti nacionalinio mecenato vardą (Lietuvos Respublikos mecenavimo įstatymas numato, kad nacionalinio mecenato vardas suteikiamas asmeniui, skyrusiam ne mažiau kaip 1 mln. eurų

³ Lyginami 2020 m. ir 2021 m. III ketvirčio duomenys. Šaltinis: [Lietuvos statistikos departamentas](#).

paramą mecenuojamam projektui). Siekiant kompleksiskai spręsti kultūros finansavimo klausimą, **imtasi veiksmų kultūros mecenavimo mechanizmui tobulinti**: kartu su scenos meno įstaigų, muziejų, meno, kūrėjų asociacijų, savivaldybių, verslo ir kt. organizacijų atstovais vyksta intensyvios diskusijos dėl Mecenovimo įstatymo pakeitimo, kuris užtikrintų ir filantropijos plėtrą, ir visuomenės įsitraukimą į kultūros rėmimo procesus. Tačiau taip pat diskutuojama ir dėl kitų teisės aktų pakeitimų bei viešinimo ir komunikacinių iniciatyvų, kurios turėtų poveikį šios veiklos plėtrai.

Kultūros strateginio vaidmens valstybės politikoje įtvirtinimas teisėkūros priemonėmis vis dar išlieka vienu didžiausiu politiniu išipareigojimu. Nuosekliai laikomasi pozicijos, kad bendrosios kultūros politikos nuostatos, principai ir prioritetai turi būti harmoningai atspindėti visuose strateginio valdymo dokumentuose. 2021 m. aktyviai dalyvavome ir atstovavome kultūros sektoriui rengdami svarbius naujo laikotarpio valstybės ilgalaikio planavimo dokumentus – 2021–2030 metų nacionalinį pažangos planą, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą. **Vienas svarbiausių pasiekimų – Vyriausybės patvirtinta 2021–2030 metų Kultūros ir kūrybingumo plėtros programa**. Joje įvardintoms problemoms spręsti suformuluota dešimt pažangos priemonių ir nustatyti siektini pažangos rodikliai, numatytas 289,9 mln. eurų biudžetas. Daug dėmesio programoje skiriama kultūros ir kūrybinėms industrijoms, kurių augimo ir transformacijos priemonėms numatoma beveik 45 mln. eurų, dar 15 mln. eurų patvirtinta pagal Europos Komisijos iniciatyvą REACT-EU. Valstybė pripažįsta kultūros ir kūrybinių industrijų svarbos ekonomikoje augimą ir vertina tendencijas, kurias šiam sektoriui išryškino COVID-19 pandemija.

Įgyvendinant vieną kertinių XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų buvo pasirašytas Nacionalinis susitarimas dėl švietimo, kuriame **įtvirtinta kultūros ir švietimo sąveika** tiek formaliajame, neformaliajame švietime, tiek mokymosi visą gyvenimą procese. Kultūrinė edukacija turi stiprų potencialą prisidėti ir prie visuomenės socialinės gerovės stiprinimo, siekiant padėti visuomenei grįžti į normalų gyvenimą po karantino.

Siekiant efektyvinti šiuo metu veikiančią kultūros atašė tinklą ir nukreipti dalį ribotų finansinių resursų tarptautiniam kultūriniam bendradarbiavimui su Azijos regionu stiprinti, naikinant kultūros atašė pareigybę Kaliningrade, Rusijos Federacijoje, buvo **įsteigta Lietuvos Respublikos kultūros atašė pareigybė Japonijoje**. Japonija yra strateginė Europos Sąjungos ir transatlantinio aljanso partnerė, įtraukta į Vyriausybės kanceliarijos parengtą tikslinių rinkų sąrašą, reitinguotą pagal eksporto, tiesioginių užsienio investicijų rodiklius, kultūros ir politinius tikslus. Japonija taip pat yra ir viena reikšmingiausių pasaulio meno rinkų. 2022 m. minima diplomatinių santykių tarp Lietuvos ir Japonijos 100-mečio sukaktis, tai yra palanki proga intensyvuoti kultūrinius ryšius.

Svarbūs pokyčiai įgyvendinti kultūros paveldo teisinėje aplinkoje. Pakeistas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, siekiant vieningai reglamentuoti kultūros vertybių prekybą su trečiosiomis šalimis ir įteisinti sankcijas nacionalinėje teisėje, taip didinant kultūros vertybių apsaugą. Taip pat bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija pakeistas Lietuvos Respublikos statybų įstatymas, kuris reikalaus statybos leidimo norint griauti statinį, esantį paveldo teritorijoje. Toks saugiklis buvo inicijuotas siekiant išvengti potencialiai vertingų, tačiau teisinės apsaugos dar neįgijusių objektų praradimo.

Taip pat šiuo metu vyksta aktyvus darbas ir diskusijos rengiant ne vieną kultūros srities įstatymo pakeitimą – rengiami Lietuvos Respublikos dainų švenčių įstatymo, Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo, Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymo, Lietuvos Respublikos meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo, Lietuvos Respublikos profesionaliojo scenos meno įstatymo, Mecenovimo įstatymo pakeitimo projektai.

ANTRASIS SKIRSNIS STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMAS

1 strateginis tikslas:
PRIEINAMUMAS ir DALYVAVIMAS.
Didinti kultūros prieinamumą ir visuomenės dalyvavimą kultūroje, skatinant kultūros raiškos įvairovę bei plėtojant aukštos kokybės kultūros paslaugas

Aktyvus dalyvavimas kultūroje skatina kūrybingumą, kuris tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungos šalyse vis plačiau pripažįstamas svariausiu modernios visuomenės ir šalies pažangos veiksniumi.

Pirmuoju strateginiu tikslu siekiama užtikrinti nacionalinės kultūros gyvybingumą, saugumą, kokybiškos informacijos prieinamumą visuomenei, sudaryti sąlygas žmogui stiprinti gebėjimus suvokti vykstančius procesus, prisitaikyti prie šiuolaikinio gyvenimo pokyčių, lavinti kritinį mąstymą. Tokia politika siekiama telkti visuomenę, suteikti jai bendrų vertybių, padėti atpažinti bendrus tapatumo bruožus, skatinti kūrybą ir jos sklaidą Lietuvoje ir užsienyje.

Pirmajam strateginiam tikslui įgyvendinti parengtos ir vykdytos 3 programos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Strateginių tikslą įgyvendinančių programų ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Progra- mos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. eurų)			
		Asignavimų planas	Asignavimų planas, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui	Panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, dalis (proc.)
1	2	3	4	5	6
01-07	Meno kūrybos plėtra, kūrybinio potencialo stiprinimas, kultūros žinomumo didinimas	49675,0	53499,0	49648,0	93,0
	<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>	-	-	-	-
01-08	Informacijos išteklių visuomenei plėtra, istorinės atminties, tradicijų, kultūros paveldo apsauga ir aktualizavimas	80758,0	87409,0	61645,0	71,0
	<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>	25706,0	25706,0	11420,0	44,0
01-09	Kultūros rėmimo fondas	23908,0	23908,0	23009,0	96,0
	<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>	-	-	-	-

01-07 ir 01-08 programose patikslintame asignavimų plane asignavimai metų eigoje didėjo, lyginant su nurodytais patvirtintame plane, nes buvo iškeltos 2020 m. pavaldžių įstaigų nepanaudotos viršplaninės pajamų įmokos. Taip pat 2021 m. vasarą priėmus Lietuvos Respublikos 2021 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimus, Kultūros ministerijai buvo skirtos papildomos lėšos pavaldžių įstaigų finansavimui užtikrinti dėl mažesnių nei planuota pajamų surinkimo COVID-19 pandemijos metu taikytų veiklos ribojimų kontekste, taip pat skirtos papildomos lėšos Kernavės piliakalnių šlaitų neatidėliotiniams tvarkybos darbams atlikti ir projekto „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ įgyvendinimo pasirengimui užtikrinti.

01-08 programos asignavimų panaudojimo nuokrypiai susidarė dėl mažiau nei planuota panaudotų 2014–2020 metų ES fondų investicijų lėšų: kompleksinių investicijų vėlavimas, užsitetusios techninės dokumentacijos rengimo ir viešųjų pirkimų procedūros, papildomų tyrimų poreikis kultūros paveldo objektuose dėl atrastų vertingųjų savybių – tai nuo Kultūros ministerijos nepriklausančios aplinkybės.

Pirmojo strateginio tikslo pažangai matuoti nustatyti šie efekto vertinimo kriterijai:

E-01-01: Gyventojų, kurie patys aktyviai dalyvauja kultūrinėse veiklose, dalis (proc.)

E-01-02: Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų prieinamumu (proc.)

E-01-03: Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų kokybe (proc.)

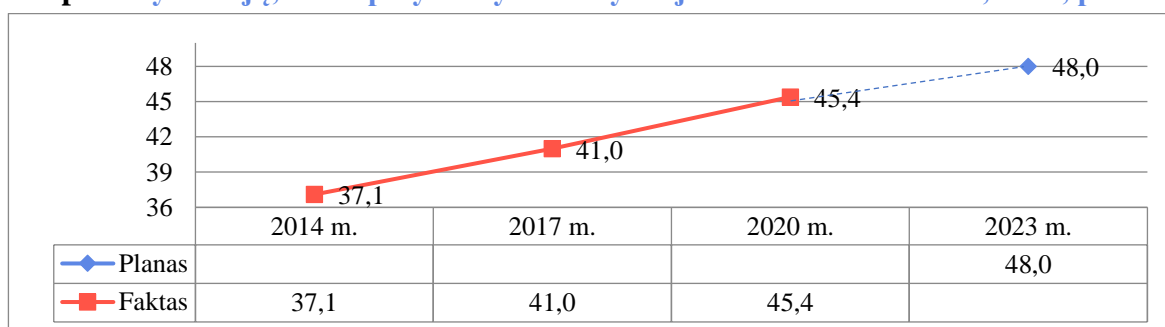
E-01-04: Gyventojai, per pastaruosius 12 mėn. vartoję bent 4 kultūros produktus / naudoję kultūros paslaugomis gyvai (proc.)

2020 m. atlikto tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“⁴ rezultatai rodo, kad **į kultūrinės veiklas per pastaruosius metus patys įsitraukė beveik pusė Lietuvos gyventojų nuo 15 metų ir ši dalis nuo 2014 m. tolygiai didėja.**

Dažniausiai gyventojai įsitraukia į vizualiųjų menų ir amatų srities veiklas. 2020 m. ženkliai išaugo gyventojų, dalyvavusių paveldo, filmų ir videomenų, knygų ir spaudos kultūrinėse veiklose, dalis, taip pat daugėjo gyventojų, ką nors kūrusių internete. Kiek mažėjo įsitraukusiųjų į scenos menų veiklas gyventojų dalis. Bendrai kultūrinėse veiklose dažniausiai dalyvauja šios sociodemografinės grupės: jauniausi apklaustieji (15–19 m.), gyventojai su aukštuoju išsimokslinimu, gyventojai, gaunantys aukštą pajamas, moterys.

Numatome, kad tęsiamos ir plėtojamos iniciatyvos – Profesionalaus scenos meno veiklos nacionalinė programa, nemokamas muziejų lankymas, tolygios kultūrinės raidos modelio įgyvendinimas regionuose, stiprinamas dėmesys kultūrinei edukacijai (Kultūros paso veiklų tęstinumo užtikrinimas ir paslaugų plėtra, kultūros edukatorių tinklo ir kūrybinių partnerystės sukūrimas), Lietuvai reikšmingų įvykių ir reiškinių minėjimas ir istorinės kultūrinės atminties įprasminimo renginiai prisidės prie aktyvesnio visuomenės dalyvavimo kultūrinėje meninėje veikloje, kultūrinių kompetencijų ir įpročių formavimo, taip pat kultūros prieinamumo ir kokybės didinimo. To ypač tikimasi tolimesnėje perspektyvoje kultūra ir menu vis aktyviau ugdant jaunąją kartą. Numatome skatinti naujų kultūros paslaugų, pritaikytų tikslinėms gyventojų grupėms, kūrimą ir aukštos meninės vertės kultūros paslaugų mobilumą į Lietuvos regionus, ypatingas dėmesys skiriamas ir trūkstamos kultūros infrastruktūros sukūrimui (nacionalinės filmotekos, nacionalinės koncertų salės „Tautos namai“, daugiafunkcinio kultūros pažinimo centro Sapielių rūmuose ir kt. projektų vystymui), bei esamos atnaujinimui. Tikimės, kad nuosekliai plėtojant šias ir kuriant naujas iniciatyvas, nukreiptas į kultūros prieinamumą ir kokybę (ypatingai regionuose), skaitmeninių kultūros paslaugų plėtrą, bus sumažintas kultūros paslaugų prieinamumo ir kokybės atotrūkis tarp centro ir periferijos visoje Lietuvos teritorijoje.

2 pav. Gyventojų, kurie patys aktyviai dalyvauja kultūrinėse veiklose, dalis, proc.

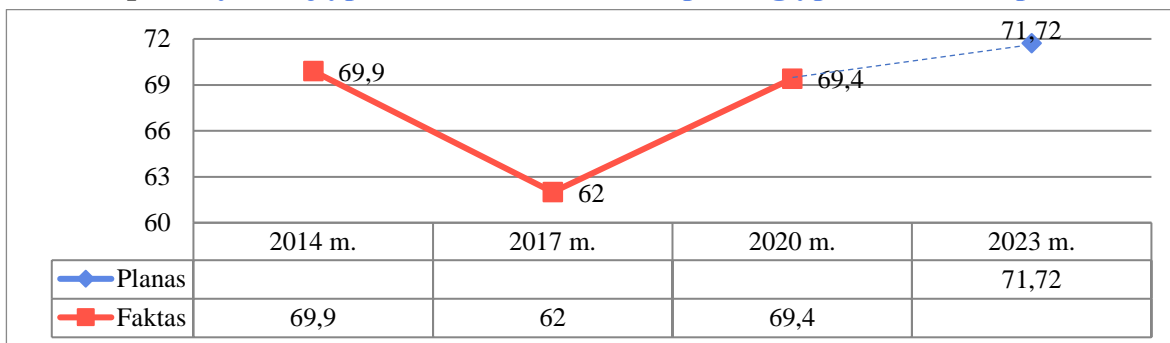
Duomenų šaltinis – 2020 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“.

Paminėtina, kad **7 iš 10 gyventojų palankiai vertina kultūros prieinamumą ir kultūros kokybę.** 2020 m. daugelio sričių, ypač scenos menų, kultūros paveldo, muziejų ir galerijų prieinamumo vertinimo rodikliai ženkliai pagerėjo, o kokybės vertinimo rodiklis išlieka aukštas ir daugelyje sričių panašus į 2017 m. Taigi Lietuvos kultūros situacija vertintina gana gerai. Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį, kad gerokai didesnė dalis

⁴ Tyrimas „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ atliekamas kas trejus metus, pirmą kartą atliktas 2014 m., pakartotinai – 2017 m. ir 2020 m. Remiantis 2020 m. atlikto tyrimo duomenimis, 2023 m. reikšmės planuojamos vertinant optimistinį scenarijų.

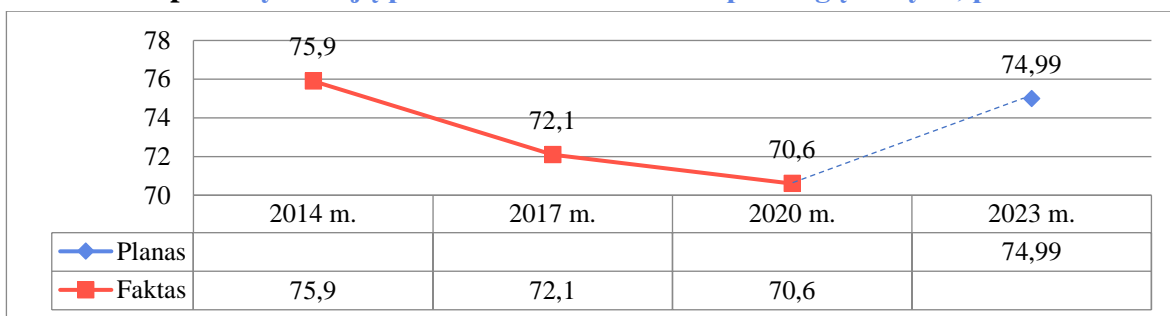
gyventojų 2020 m. vertino, jog įvairių kultūros sričių prieinamumas ar kokybė nepakito – tai gali būti tam tikras kultūrinio gyvenimo Lietuvoje nusistovėjimo požymis.

3 pav. Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų prieinamumu, proc.

Duomenų šaltinis – 2020 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“.

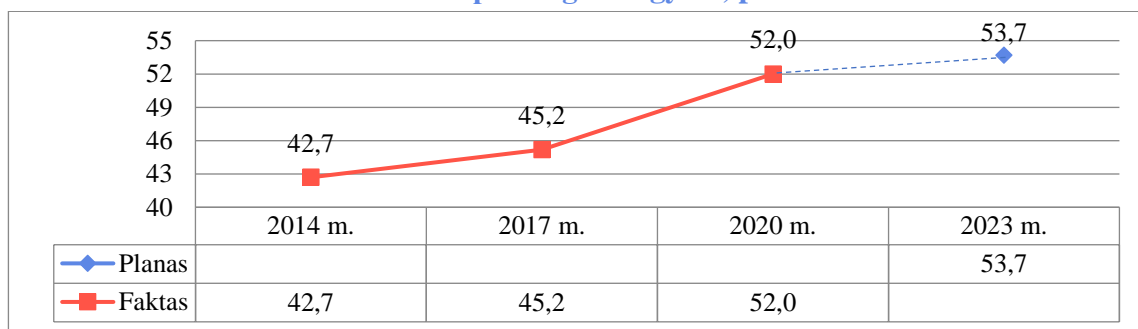
4 pav. Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų kokybe, proc.

Duomenų šaltinis – 2020 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“.

2020 m. atlikto anksčiau minėto tyrimo rezultatai atskleidė, kad nors vieną kultūros produktą gyvai ar virtualiai vartoja visi Lietuvos gyventojai (99,4 proc.). Gyvas vartojimas (t. y. renginių, parodų, muziejų, kultūros paveldo lankymas, knygų skaitymas ir lankymasis bibliotekose bei kine) siekia beveik 88 proc., o **gyvai bent keturias kultūros sritis 2020 m. vartojo 52 proc. gyventojų**, t. y. 6 proc. daugiau nei 2017 m. Galima daryti prielaidą, kad tęsiamos ir plėtojamoms kultūros paslaugų prieinamumo iniciatyvos, stiprinamas dėmesys įvairesnių, taip pat ir tikslinėms grupėms vis labiau pritaikytų, kultūros paslaugų kūrimui, prisideda prie didesnio visuomenės naudojimosi kultūros paslaugomis.

5 pav. Gyventojai, per pastaruosius 12 mėn. vartoję bent 4 kultūros produktus / naudoję kultūros paslaugomis gyvai, proc.

Duomenų šaltinis – 2020 m. atliktas tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“.

2021 M. SVARBIAUSI PASIEKTI VEIKLOS REZULTATAI IR ATLIKTI DARBAI

Scenos menas

Lietuvos teatruose ir koncertinėse įstaigose 2021 m. apsilankė 447 tūkst. žiūrovų ir klausytojų. Konstatuotina, kad COVID-19 pandemijos poveikis scenos menų sektoriui išlieka ženklus – žiūrovų ir klausytojų skaičius daugiau nei 2 kartus mažesnis nei prieš pandemiją. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad išaugo paslaugų kiekis virtualioje erdvėje, fiksuoti 2,7 mln. peržiūrų.

21 profesionalaus scenos meno įstaigai, kurios nėra nacionalinis, valstybinis ar savivaldybės teatras ar koncertinė įstaiga, veiklos daliniam finansavimui iš valstybės biudžeto lėšų 2021 m. buvo skirta 200 tūkst. eurų, kuriuos įstaigos panaudojo administravimo išlaidoms finansuoti.

Viešosioms įstaigoms ir savivaldybių biudžetinėms įstaigoms taip pat kompensuotos salių, kuriose viešai atliekami profesionaliojo scenos meno renginiai, nuomos išlaidos už 2020 m. II pusmetį ir 2021 m. I pusmetį. Iš viso gautos ir Profesionaliojo scenos meno įstaigų taryboje įvertintos 67 paraiškos. Nevalstybiniams teatrams ir koncertinėms įstaigoms skirta apie 32 tūkst. eurų. Šios lėšos užtikrino scenos meno įvairovę Lietuvoje ir scenos meno prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms.

Profesionaliojo scenos meno veiklos nacionalinės programos įgyvendinimas

Ketvirtus metus buvo įgyvendinama Profesionaliojo scenos meno veiklos nacionalinė programa (toliau – Nacionalinė programa), 3 mln. eurų tikslingai skiriant 20 nacionalinių ir valstybinių teatrų bei koncertinių įstaigų veiklai. Finansuoti svarbūs scenos meno pastatymai, kurių dalis rengta bendradarbiaujant su kitomis Lietuvos ir užsienio scenos meno organizacijomis, koncertai, jų ciklai, jaunųjų menininkų programos (rezidencijos, kūrybinės dirbtuvės, tarptautiniai festivaliai), teatrų ir koncertinių įstaigų gastrolės Lietuvos regionuose ir užsienyje, taip pat projektai, pristatantys užsienio scenos meno kolektyvų programas. Tačiau atsižvelgiant į COVID-19 ligos prevenciją, sergamumo rodiklius, buvo ribojamos įstaigų veiklos, atsargiai planuojamos gastrolės Lietuvoje ir užsienyje. Nacionalinės programos lėšų (3 mln. eurų) proporcijos pasiskirstė taip: scenos meno kūrybai ir jaunųjų menininkų rezidencijoms buvo skirta 78 proc., kūrybos sklaidai – 22 proc.

Pagrindiniai Nacionalinės programos įgyvendinimo 2021 m. rezultatai:

- Koncertinės įstaigos pristatė 34 naujas koncertines programas, kurios atliktos 197 koncertuose.
- Teatruose viešai atlikta iš viso 38 nauji spektakliai.
- Iš viso per 2021 m. buvo sukurti 34 nauji nacionalinės muzikos, šokio ir dramaturgijos scenos meno kūriniai.
- Įgyvendinti 7 jaunųjų menininkų rezidencijų projektai, kurie sudarė galimybes jauniems kūrėjams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją, suteikė kūrybos matomumą viešojoje erdvėje, padėjo vystyti jaunųjų kūrėjų karjeras.
- Nacionalinės programos lėšos padėjo platesnei spektaklių ir koncertinių programų sklaidai.
- Nesant galimybioms gastroliuoti Lietuvos regionuose, sukurtos priemonės interneto priemonėmis, leidusios transliuoti spektaklius, koncertus ir edukacinius užsiėmimus. 12 teatrų ir koncertinių įstaigų scenos meno kūriniai pasiekė 332,2 tūkst. žiūrovų Lietuvoje ir užsienyje.

Nacionalinės programos rėmuose buvo parodyti iš viso 685 spektakliai, koncertinės programos, edukacinės veiklos, eskizai, skaitymai ir kt. veiklos (ir sulaukė apie 118 tūkst. lankytojų bei apie 320 tūkst. virtualių stebėtojų dėmesio).

Kinas

2021 m. buvo sukurta daugiau filmų negu buvo planuota – iš viso buvo sukurti 43 ilgametražiai ir trumpametražiai filmai. Šis padidėjimas, kuris sudaro 172 proc., susijęs su tuo, jog 2020 m. buvo skirta daugiau papildomų lėšų filmų gamybai kaip papildoma pagalbos priemonė COVID-19 pandemijos padariniams mažinti. 2021 metais filmų gamybai buvo skirta beveik 4,9 mln. eurų, iš kurių parengiamiesiems darbams buvo skirta 358,9 tūkst. eurų.

Filmų gamintojai, 2021 metais pasinaudoję Pelnų mokesčio lengvatos filmų gamybai schema, iš Lietuvos įmonių gavo apie 15,2 mln. eurų neatlygintinų investicijų. Tai yra didžiausia investicijų

suma per visą lengvatos veikimo (2014–2021 m.) laikotarpį. Užsienio filmų gamintojai išleido 37,9 mln. eurų bendrų išlaidų filmų gamybai Lietuvoje. 2021 metais buvo išduotos 92 Filmą kvalifikuojančios pažymos ir 126 Investicijos pažymos. Investicijų pažymų skaičius lyginant su praeitais metais yra sumažėjęs, nors bendra skirtų pelno lėšų suma yra didesnė. Tai lemia augantis verslo subjektų pasitikėjimas šia priemone ir jos nauda, didėjančios užsienio kino kūrėjų investicijos Lietuvoje, taip pat didesnis Lietuvos įmonių pelningumas.

Pernai buvo finansuoti 46 kino kultūros sklaidos projektai. Iš jų – 43 Lietuvoje vykstantys kino meno sklaidos projektai ir 3 tęstiniai didžiausi Lietuvos kino festivaliai: tarptautinis Vilniaus kino festivalis „Kino pavasaris“, Europos šalių kino forumas „Scanorama“ ir žmogaus teisių dokumentinių filmų festivalis „Nepatogus kinas“. Paminėtina, kad Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos (LKC) pirmą kartą įsteigė ir įteikė apdovanojimą geriausia lietuvių kūrėjui (režisieriui Andriui Žemaičiui už trumpametražį filmą „Alizava“) „Scanoramos“ filmų konkursinėje programoje. LKC taip pat organizavo jau tradicinėmis tampa Baltijos kino dienas, kuriose žiūrovams nemokamai buvo pristatomi Latvijos ir Estijos filmai.

2021 m. LKC skyrė 25 individualias stipendijas kino kultūros ar meno kūrėjams, kurioms buvo paskirstyta beveik 85 tūkst. eurų ir 27 edukacines stipendijas kino kultūros ar meno kūrėjams, pastarosioms skirta suma – 43,2 tūkst. eurų. Šalies kino kūrėjai 45 kartus buvo pristatyti įvairiuose tarptautiniuose kino festivaliuose.

Pernai 5 lietuviškos kino klasikos filmai papildė LRT Mediateką, taip pat LKC iniciatyva surengti net 29 kino seansai: 25 restauruotų kino klasikos filmų pristatymai skirtingose Lietuvos vietose ir 4 Baltijos kino dienų seansai Vilniuje. 5 filmai buvo pritaikyti regos negalią turintiems žmonėms ir pristatyti LRT eteryje. 2021 m. LKC restauravo 7 kūrinius. Augo ne tik restauruotų kino darbų skaičius, bet ir susidomėjimas jais tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje – 497 filmai buvo demonstruojami ar naudojami naujiems kūriniams sukurti. Birželio mėnesį buvo paminėtas ir režisieriaus Algimanto Puipos 70 metų jubiliejus. LKC iniciatyva šio kūrėjo filmas „Amžinoji šviesa“ buvo restauruotas, pritaikytas naudoti skaitmeniniu formatu ir parodytas dešimtyje skirtingų Lietuvos miestų, žiūrovus pakviečiant į nemokamus seansus. Pernai LKC įsigijo ir 6 reikšmingų Lietuvos kino istorijai kino juostų kopijas, tarp jų – ir vienas pirmųjų Lietuvos kino studijos filmų „Aušra prie Nemuno“, kurio kino juostos iki šiol Lietuvoje nebuvo.

Žymiausi lietuvių kino klasikos darbai vis aktyviau naudojami ir edukacijoje. Kūriniai prieinami LKC kino edukacijos ugdymo bazėje. 2021 m. ji buvo papildyta 4 kūriniais, šiuo metu ugdymo bazėje galima peržiūrėti 10 Lietuvos kino klasikos filmų, pritaikytų edukacijai. Taip pat LKC organizavo Europos kino akademijos renginį – Europos jaunimo kino apdovanojimus, kuriuose dalyvavo per 900 Lietuvos moksleivių.

Tarptautiniai Lietuvos kino laimėjimai ir nacionaliniai apdovanojimai

Lietuvos kino kūryba buvo įvertinta ir tarptautiniu mastu – Lauryno Bareišos filmas „Piligrimai“ tarptautiniame Venecijos kino festivalyje išrinktas geriausiu konkursinės programos „Horizontalai“ filmu, Giedrės Žickytės dokumentinis filmas „Šuolis“ laimėjo du pagrindinius apdovanojimus Salemo filmų festivalyje ir Tarptautiniame dokumentinių filmų festivalyje „EIDF 2021“, Andriaus Blaževičiaus filmas „Bėgikė“ laimėjo geriausio vaidybinio filmo apdovanojimą tarptautinio Rygos kino festivalio konkursinėje programoje, Saulės Bliuvaitės filmas „Limuzinas“ Varšuvos kino festivalyje pelnė geriausio trumpametražio dokumentinio filmo apdovanojimą, Audriaus Mickevičiaus ir Nerijaus Mileriaus filmas „Pavyzdingas elgesys“ Leipzigo festivalyje laimėjo tris apdovanojimus („Auksinį balandį“, FIRPRECI prizą ir Tarpreliginės žiūri apdovanojimą), Igno Meilūno animacinis filmas „Matilda ir atsarginė galva“ apdovanotas Niujorko tarptautiniame vaikų festivalyje pagrindiniu prizu, Sergejaus Loznicos filmas „Mr. Landsbergis. Sugriauti blogio imperiją“ tarptautiniame kino festivalyje IDFA, Amsterdame, pagrindinėje konkursinėje programoje pelnė du apdovanojimus. Filmo aktorė Žygimantė Elena Jakštaitė apdovanota tarptautinės programos „European Shooting Stars“ prizų.

Gegužės pabaigoje surengti pirmieji Nacionaliniai Lietuvos kino apdovanojimai, kurių metu šalies kino meno kūrėjai buvo įvertinti už dvejų – 2019 ir 2020 – metų nuopelnus. Apdovanojimai

įteikti 20-ye kategorijų. Net devyniose iš jų nugalėjo Karolio Kaupinio filmas „Nova Lituania“. Jis pripažintas geriausiu ilgametražiu vaidybiniu kino filmu, taip pat apdovanotas už geriausią scenarijų, režisieriaus, operatoriaus, dailininko, kostiumų dailininko, antraplanius aktorius ir aktorės vaidmenis bei grimą.

Nacionalinės ir regioninės filmotekos projektų įgyvendinimas

UAB „Lietuvos kinas“, bendradarbiaudamas su Lietuvos kino centru ir su Lietuvos architektų sąjunga, parengė ir organizavo kino teatro „Naglis“ Palangoje pritaikymo regioninės filmotekos reikmėms projektinių pasiūlymų (architektūrinės idėjos) konkursą. Konkurso pirmos vietos nugalėtoju tapo projektas „Atgal į ateitį“. Projektą parengė MB „Altitudės“ ir MB „Urbanistinė architektūra“, veikiantys pagal jungtinę sutartį. UAB „Lietuvos kinas“ su MB „Altitudės“ ir MB „Urbanistinė architektūra“ sudarė sutartį dėl projektavimo paslaugų. Paslaugų pirkimo sutarties vertė – 120,8 tūkst. eurų. Šiai sumai apmokėti naudojamos UAB „Lietuvos kinas“ lėšos.

Kultūros ministerija ir Lietuvos centrinis valstybinis archyvas sutarė, kad UAB „Lietuvos kinas“ ir LKC audiovizualiniai archyvai bus perkelti į Lietuvos centrinio valstybinio archyvo naujas patalpas 2023 metais. Numatoma, kad vieningu audiovizualiniu archyvu disponuos Nacionalinė filmoteka. Atsižvelgiant į tai, Vyriausybė 2021 m. lapkričio 10 d. pasitarimo sprendimu (protokolo Nr. 59, 2 klausimas) dėl valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano, UAB „Lietuvos kino“, kuris šiuo metu saugo dalį minimo archyvo, likvidavimo terminą atidėjo iki 2022 m. gruodžio mėn.

Šiuolaikinio meno sklaida

Šiuolaikinio meno centrai įgyvendinant tarptautinę šiuolaikinio meno sklaidos programą 2021 m. įtakos turėjo du veiksniai: pandemijos apribojimai ir pagrindinio pastato uždarymas kapitaliniam remontui, todėl dalis projektų įgyvendinta partnerių patalpose, buvo ženkliai padidinta virtualių paslaugų pasiūla. Didžiausias metų renginys buvo 14-oji Baltijos meno trienalė (tarptautinis meno žurnalas „Frieze“ ją išrinko viena iš 10 geriausių metų parodų ES). Iš viso prodiusuotos 4 naujos parodos (2 grupinės ir 2 personalinės), 55 nauji kūriniai (dalis jų – šiuolaikinio meno lauke debiutuojantys autoriai); įgyvendinti kultūros edukacijos projektai ir 3 virtualūs projektai (pvz., kartu su LRT sukurtas laidų apie šiuolaikinius Lietuvos menininkus ciklas „Vizionieriai“, iš viso – 12 laidų, pasiekiamų LRT Mediatekoje, dar 22 laidos montuojamos ir bus parodytos 2022 m.). Sėkmingai įgyvendinti Lietuvos nacionalinio paviljono 59-ojoje tarptautinėje Venecijos bienalėje parengimo darbai, projektas viešai pristatytas pokalbių programoje tarptautinėje meno mugėje „Art Cologne“ Vokietijoje.

Literatūra ir skaitymo skatinimas

Literatūros ir leidybos sektoriui 2021 m. buvo neįprasti: knygų mugės, įskaitant Vilniaus knygų mugę, buvo atšauktos arba neįvyko fiziniu būdu, įvesti suvaržymai dėl pandemijos (renginių draudimai, prekybos vietų uždarymas) turėjo neigiamos įtakos literatūros sklaidos procesams. Tačiau vyko kitos aktualios veiklos: atnaujinti akcijos „Metų knygos rinkimai“ nuostatai ir vizualinis identitetas, „Knygų starto“ krepšelis papildytas skaitytojo bilietu vaikui. Lietuvos kultūros institutas 2021 m. finansavo 59 lietuvių literatūros į užsienio kalbas vertimus ir 42 bandomuosius vertimus. Toks didelis vertimų kiekis yra sąlygotas Lietuvos kultūros instituto galimybės nukreipti šiai veiklai sutaupytas lėšas dėl atšauktų ar neįvykusių tarptautinių knygų mugių.

Kazio Varnelio namuose-muziejuje, bendradarbiaujant su Čekijos ambasada Vilniuje, buvo atidaryta konkurso knygų-laureačių jungtinė paroda „Knygos menas: gražiausios 2020 metų Lietuvos ir Čekijos knygos“. Kita analogiška ekspozicija „Knygos menas. Gražiausios Lietuvos ir Čekijos knygos“ įrengta ir veikė Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje. Atnaujinto dizaino katalogas „Gražiausios metų knygos 2020 / The Most Beautiful Lithuanian Books of 2020“ (tiražas – 300 vienetų) buvo platintas abiejų parodų ekspozicijoje ir Frankfurto knygų mugėje Lietuvos leidėjų asociacijos įrengtame Lietuvos stende.

2021 m. pabaigoje Kultūros ministerija ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pasirašė bendrą naują veiklos dokumentą – Skaitymo skatinimo 2022–2024 metų veiksmų planą, kuriuo bus ne tik tęsiamos pagrindinės veiklos, vykdytos 2019–2021 m., bet ir didinamas dėmesys užsienio lietuvių diasporai, biblioterapijai, kitokio įgalumo ir / ar skaitymo problemų turintiems gyventojams bei įgyvendinamos kitos naujos iniciatyvos.

Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga

2021 m. Kultūros ministerijos sudarytoje tarpinstitucinėje darbo grupėje tęsėsi konsultacijos su socialiniais partneriais, siekiant perkelti dvejų ES direktyvų – Autorių teisių bei gretutinių teisių skaitmeninėje rinkoje direktyvos (Nr. 790/2019) ir direktyvos, kuria nustatomos naudojimosi autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis, taikytinomis tam tikroms transliuojančiųjų organizacijų internetu transliuojamoms programoms ir retransliuojamoms televizijos ir radijo programoms, taisyklės (Nr. 789/2019) – nuostatas į nacionalinę teisę. Siekiant tinkamai perkelti šių direktyvų nuostatas, atliktas tyrimas „Privalomasis kolektyvinis administravimas: rizikos, privalumai ir alternatyvos“. Pagrindinis tyrimo tikslas – įvertinti, koku būdu būtų užtikrinti tinkamo ir proporcingo atlygio, sutarčių laisvės ir teisingos teisių ir interesų pusiausvyros principai, jeigu būtų išplečiamas Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme įtvirtintas privalomas kolektyvinis administravimas. Su šiuo tyrimu ir jo rezultatais galima susipažinti kulturostyrimai.lt svetainėje.

Minimų direktyvų perkėlimo įstatymo projektas pateiktas Vyriausybei ir Seimui. Projektas lydimieji dokumentai derinti su 26 institucijomis ir organizacijomis, iš jų – su 5 ministerijomis ir 3 tarptautinėmis organizacijomis („Google“, „Facebook“ ir Tarptautine fonogramų pramonės federacija IFPI).

Legalaus turinio prieinamumo didinimas

Atnaujinant teisinį reguliavimą, kuris padėtų spręsti problemas, susijusias su neteisėtai viešai naudojamais autorių teisių saugomais kūriniais internete, parengtas ir Seime priimtas Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 78 straipsnio pakeitimo įstatymas, kuriam įsigaliojus parengti aprašo dėl privalomų nurodymų taikymo interneto prieigos paslaugų teikėjams tvarkos pakeitimai, sukuriant taisyklės, kurios reguliuotų privalomų nurodymų taikymo interneto prieigos paslaugų teikėjams tvarką. Kartu su anksčiau minėtas direktyvas perkeliančiu įstatymo projektu Seimui pateikta Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 78 str. 8 d. pataisa, kurioje nustatoma, kad dinaminiam nelegalių svetainių blokavimui atskiros teismo sankcijos nereikia.

Siekiant toliau atnaujinti teisinį reguliavimą, kuris padėtų spręsti problemas, susijusias su neteisėtai viešai naudojamais autorių teisių saugomais kūriniais internete, sudarytos Teisinio reguliavimo ir praktinio teisės įgyvendinimo ir Švietimo ir turinio vartojimo elgsenos darbo grupės.

Skatinant piratavimo prevencines ir visuomenės sąmoningumo skatinimo iniciatyvas, inicijuotas bendradarbiavimas su „Google“. Pradėta kurti dažnai užduodamų klausimų apie autorių teisių ir gretutinių teisių objektų legalų naudojimą duomenų bazė ir pradėti rengti atsakymai į juos. Bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos valstybiniu patentų biuru, pateikta išsami informacija apie autorių teises svetainėje intelektine.lt, siekiant suvienodinti atskiruose informacijos šaltiniuose skelbiamą ir kitą aktualią informaciją, o kartu su „Kurk Lietuvai“ komanda pradėtas įgyvendinti projektas, siekiant sudaryti Lietuvos „Jaunojo pirato portretą“ – išsiaiškinti Lietuvos jaunimo (14–29 m.) įpročius internete naudojant skaitmeninį turinį (filmus, muziką, žaidimus, el. knygas ir kt.), jų požiūrį į piratavimą, (ne)legalius intelektualinės nuosavybės naudojimo būdus ir piratinio turinio vartojimo lygį.

Bendradarbiavimo su Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacija (PINO) rėmuose, atrinkti Lietuvos Aukščiausiojo teismo sprendimai autorių teisių srities bylose paskelbimui PINO duomenų platformoje „WIPO LEX JUDGEMENTS“. PINO ir Lietuvos nacionalinė teismų administracija 2021 m. pasirašė susitarimo memorandumą dėl bendradarbiavimo minėtos platformos projekte. Memorandumo tikslas – užtikrinti bendradarbiavimą su PINO, siekiant palengvinti svarbiausių teismo sprendimų intelektualinės nuosavybės srityje sklaidą per PINO valdomą pasaulinę duomenų bazę.

Meno kūrėjų socialinė apsauga

2021 m. tebesitęsiant COVID-19 pandemijai Meno kūrėjų socialinės apsaugos programa leido greitai ir efektyviai reaguoti į sudėtingą ir besikeičiančią situaciją, ir teikti konstruktyvią pagalbą kūrėjams. Užtikrinant tinkamą meno kūrėjų socialinę apsaugą ir sudarant geresnes sąlygas meno kūrybai, jos rezultatų sklaidai ir skatinimui, 2021 m. buvo pakeistas Meno kūrėjų socialinės apsaugos programos reglamentavimas, kuriuo įtvirtinta nuostata, kad specialus Meno kūrėjų socialinės apsaugos programos reglamentavimas taikomas esant ne tik karantinui, bet ir ekstremaliajai situacijai, kurios metu yra apribotas ar uždraustas kultūros paslaugų teikimas. Šie pakeitimai suteikia galimybę karantino ar ekstremalios situacijos metu skirti ir nenutraukti kūrybinių prastovų meno kūrėjui gaunant pajamas ar išmokas, kurių dydis neviršija atitinkamų metų Vyriausybės patvirtintos 1 minimaliosios mėnesinės algos dydžio sumos.

Tebesitęsiant pandemijai ir taikant apribojimus kultūros sektoriui iš Vyriausybės rezervo papildomai 2021 m. rudenį buvo skirtas 1 mln. eurų Meno kūrėjų socialinės apsaugos programai vykdyti. Šis sprendimas sudarė sąlygas užtikrinti šios programos vykdymo tęstinumą ypatingai sunkiu meno kūrėjams laikotarpiu.

Iš viso 2021 m. vykdant Meno kūrėjų socialinės apsaugos programą buvo patenkinti 499 meno kūrėjų prašymai kūrybinės prastovos išmokai gauti. Kūrybinių prastovų išmokų mokėjimui skirta apie 984 tūkst. eurų, Valstybinio socialinio draudimo įmokoms už meno kūrėjo statusą turinčius asmenis – beveik 1,3 mln. eurų, Privalomojo sveikatos draudimo įmokoms – apie 500 tūkst. eurų.

Kultūros ministerija taip pat aktyviai bendradarbiavo su Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija rengiant Subsidijų nuo COVID-19 nukentėjusiems individualią veiklą vykdančiams asmenims skyrimo mechanizmą ir jį lydinčius dokumentus, siekiant, kad teikiamos subsidijos atitiktų kūrėjų veikos specifiką.

2021 m. Lietuvos kultūros tarybos atliktas ir pristatytas visuomenei menininkų socialinės ir kūrybinės būklės tyrimas, kuriame įvertinta esama kūrėjų socialinė ir kūrybinė situacija ir pateikti pasiūlymai situacijos gerinimui.

Mecenavimo skatinimas

Siekiant kompleksiskai spręsti kultūros finansavimo klausimą bei didinti visuomenės ir verslo įsitraukimą į kultūros mecenatystę, imtasi veiksmų kultūros mecenavimo mechanizmui tobulinti: 2021 m. suburtoje darbo grupėje kartu su scenos meno įstaigų, muziejų, meno, kūrėjų asociacijų, savivaldybių, verslo ir kt. organizacijų atstovais buvo diskutuota dėl Mecenovimo įstatymo pakeitimo, kuris užtikrintų ir filantropijos plėtrą, ir visuomenės įsitraukimą į kultūros rėmimo procesus, parengti atitinkami siūlymai. Taip pat diskutuojama ir dėl kitų teisės aktų pakeitimų bei viešinimo ir komunikacinių iniciatyvų, kurios turėtų poveikį šios veiklos plėtrai.

Taip pat baigiamas atlikti ir kokybinis giluminių interviu tyrimas, siekiant identifikuoti verslo paskatas remti kultūrą ir kitas visuomenės sritis. Šiame tyrime testuojamos darbo grupės rėmuose išsakytos idėjos, vertinama, kiek jos skatintų verslą teikti paramą. Atsižvelgiant į šį tyrimą bus rengiami konkretūs kiti veiksmai mecenavimo skatinimui, neapsiribojant Mecenovimo įstatymo pakeitimo įstatymo iniciatyva.

Dvišalis ir daugišalis kultūrinis bendradarbiavimas

Per 2021 m. buvo aktyviai palaikomi dvišaliai ryšiai su Ukraina (atnaujinta bendradarbiavimo kultūros srityje programa), Lenkija (įvyko dvyliktasis susitikimas tarp Lietuvos ir Lenkijos kultūros paveldo ekspertų), Estija ir Latvija (suorganizuotas Baltijos kultūros komiteto posėdis). Stiprintas bendradarbiavimas su Japonija ir Korėjos Respublika. Pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Korėjos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kultūros, meno, švietimo, mokslo, jaunimo reikalų ir sporto srityse. Vyriausybės nutarimu patvirtinta Lietuvos kultūros atašė pareigybė Japonijoje ir panaikinta Lietuvos kultūros atašė pareigybė Kaliningrade (Rusijos Federacija).

Atstovai iš Lietuvos dalyvavo UNESCO konvencijų forumuose ir Europos Tarybos Kultūros, paveldo ir kraštovaizdžio komiteto plenarinėse sesijose. Taip pat suorganizuotas Lietuvos atstovų

dalyvavimas Europos Tarybos parodoje „Laisvė kurti – kurti, kad būtum laisvas“, ICCROM generalinėje konferencijoje. Suorganizuotas renginys ES Baltijos jūros regiono strategijos Metiniame forume „Naujojo Europos Bauhauzo“ tema, siekiant atkreipti dėmesį į holistinės kvartalinės pastatų renovacijos problematiką šio regiono šalyse. Taip pat Kultūros ministerija dalyvavo atnaujinant ir finansuojant Baltijos kultūros fondo ir Šiaurės ir Baltijos šalių kultūros mobilumo programas.

Bendradarbiaujant su Kauno miesto savivaldybe ir Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatu 2021 m. sausio mėn. UNESCO Pasaulio paveldo centrai pateikta nominacinė byla „Modernusis Kaunas: Optimizmo architektūra, 1919–1939 m.“, kovo mėn. nominacinė byla priimta nagrinėti. 2021 m. rugsėjo mėn. surengtas UNESCO patariamąsios organizacijos ICOMOS eksperto vizitas Kaune, kurio metu ekspertas buvo supažindintas su nominacine vieta ir aptarti su nominacine byla susiję klausimai. Dalyvauta ICOMOS Pasaulio paveldo pirmojo panelio svarstymuose (Paryžius, Prancūzija) bei susitikimuose Paryžiuje su UNESCO Pasaulio paveldo komiteto nariais. 2021 m. gruodžio mėn. ICOMOS Lietuvai pateikė tarpinį nominacinės bylos vertinimą ir nurodė patikslinti informaciją. Darbai bus tęsiami ir 2022 metais.

Kultūros atašė ir Lietuvos kultūros instituto veikla

2021 m. kultūros atašė įgyvendino 365 veiklas (fizinės ir skaitmeninės), kuriose dalyvavo 656 Lietuvos menininkai ir kultūros specialistai (390 bendradarbiaujant su Lietuvos kultūros institutu), bendra auditorija (gyvai ir virtualiai) siekė 370 tūkst. lankytojų.

Inicijuotos ir bendradarbiaujant su Lietuvos ir užsienio kultūros organizacijomis įgyvendintos reikšmingos iniciatyvos, kai kurios iš jų tęstinės: jau ketvirtą kartą kartus su Baltijos šalių kino institucijomis surengtas Niujorko Baltijos šalių kino festivalis (beveik 2000 lankytojų), bendradarbiaujant su Lietuvos dizaino forumu ir Baltijos kultūros fondu Lietuvos dizaino kolekcijų pristatymas „Tactile Baltics“ parodoje „Brick Lane“ Londone ir virtualioje tarptautinėje dizaino parodoje Londono dizaino festivalio metu (2500 lankytojų), Emilijos Škarnulytės kūrinių pristatymas „Tate Modern“ klimato kaitai skirtame savaitgalyje (5000 lankytojų), bendradarbiaujant su Lietuvos nacionaliniu dailės muziejumi Lietuvos fotografijos paroda „Uncoverings“ Seulo fotografijos muziejuje (1200 lankytojų), Fluxus kolekcijos ekspozicija „Nam June Paik“ meno centre Seule (15700 lankytojų). Kultūros atašė prisidėjo prie operos performanso „Saulė ir jūra“ pristatymų rezidavimo valstybėse, pristatymai sąlygojo gausią kritinę refleksiją užsienio valstybių pagrindinėje žiniasklaidoje.

Pandemijos sąlygomis derinant gyvus ir virtualius renginius, įgyvendintas Lietuvos kultūros pristatymo projektas – kultūros sezonas Bavarijoje, Vokietijoje „Be atstumo: Lietuvos kultūra Bavarijoje 2021“. Įvyko visi 26 planuoti renginiai, dalyvavo 83 Lietuvos įvairių meno sričių kūrėjai. Renginius stebėjo apie 24 tūkst. žmonių. Renginiai sulaukė plataus atgarsio Vokietijos žiniasklaidoje: per projekto laikotarpį pasirodė 68 publikacijos (pasiekta 189,5 mln. auditorija), recenzijos, interviu įvairiose žiniasklaidos priemonėse, aktyvi komunikacija vyko ir socialiniuose tinkluose (pasiekta 782 tūkst. auditorija). Dėl COVID-19 pandemijos ir besikeičiant Lietuvos Respublikos užsienio politikos nuostatoms atsisakyta planuoto bendradarbiavimo su Šanchajaus menų festivaliu.

Vykdamas Lietuvos kultūros instituto Vizitų programą, atnaujintas Vizitų programos dalyvių kvietimas į Lietuvą. Per metus gyvuose ir virtualiuose vizituose dalyvavo 118 kultūros ekspertų. Organizuoti kultūros atašė ir Lietuvos kultūros sektorių atstovų susitikimai muziejų, dizaino, fotografijos ir teatro srityse. Pasirašyta sutartis su Europos Komisija dėl programos „Kūrybiška Europa 2021–2027“ koordinavimo Lietuvoje. Paskelbti naujojo laikotarpio planuojami finansavimo kvietimai.

Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022

Įgyvendinant programą „Europos kultūros sostinė 2022“, valstybės biudžeto dotacijos lėšomis buvo finansuojama bendruomenių stiprinimo per kultūrą priemonė „Visi kaip vienas“, kultūros sektoriaus gebėjimų stiprinimo priemonė „Kultūros tempo akademija“, „Kultūros partnerysčių“ priemonė ir Tarptautinių ryšių priemonė. Bendras valstybės, Kauno ir Kauno raj. savivaldybių, ES lėšų ir privačios paramos indėlis į projektą 2021 m. – kiek daugiau nei 4,9 mln. eurų, iš kurių valstybės

indėlis – 1,34 mln. eurų. (apie 27 proc. viso biudžeto). 2021 m. įvairiose „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“ priemonėse iš viso dalyvavo beveik 34 tūkst. dalyvių, renginiuose lankėsi apie 300 tūkst. lankytojų, apie 217 tūkst. socialinių tinklų ir oficialių „Kaunas 2022“ svetainių lankytojų. Įgyvendinant programas 2021 m. dalyvavo 777 savanoriai.

Pažymėtina, kad 2021 m. „Kaunas 2022“ biuras įgyvendinant projektus bendradarbiavo su 44 partneriais Lietuvoje. Per 2021 metus sustiprintos tarptautinės partnerystės su įvairių Europos šalių, Japonijos organizacijomis. Plėtojama titulo metų programa su kitų Europos kultūros sostinių Ešas prie Alzetės 2022, Novi Sadas 2022 (perkelta iš 2021 m.), Vėsprėmas 2023, Elefsina 2023, Tartu 2024 biurais, užmezgtos ir plėtojamos partnerystės su pasaulio dizaino sostine Valensija, žaliaja Europos sostine Grenobliu bei kitais miestais.

Taip pat „Kaunas 2022“ dalyvauja tarptautinėse ES programose Interreg (1 projektas: „Sustainable Tourism for Attractivity of Riverside Cities“), Kūrybiška Europa (4 projektai: „Modernism for the Future 360/365“, „Flowing Connections“, „European Outdoor Arts Academy: School of Participation“, „Magic Carpets“), Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje finansuojamame projekte „Urban Sports Culture“ (USC).

Lietuvai reikšmingų įvykių minėjimai

2021 m., kaip ir kasmet, Kultūros ministerija skyrė dalinį finansavimą reginiam, kuriais minimos valstybei svarbios istorinės datos, skatinamas kultūrinės tapatybės išlaikymas, visuomenės tolerancija, pilietiškumas, patriotiškumas. Buvo rengiamos ir įgyvendinamos valstybinių švenčių programos ir atmintinų dienų minėjimui skirti renginiai. Dalyvauta įgyvendinant Seimo 2021 metais paskelbtų atmintinų metų skirtų Lietuvos totorių istorijai ir kultūrai, poetui Vytautui Mačerniui, skulptoriui Juozui Zikarui, kardinolui Vincentui Sladkevičiui ir Lietuvai pagražinti draugijai, Archyvams programose, įgyvendintos menininko Antano Mončio metams skirtos veiklos. Dalyvauta kitų institucijų parengtų atmintinų metų, skirtų Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-iosios Konstitucijai ir Tarpusavio įžado aktui, Jonui Karoliui Chodkevičiui, archeologei Birutei Marijai Alseikaitei-Gimbutienei, partizanui Juozui Albinui Lukšai-Daumantui, mokslininkui Jurgiui Ambraziejui Pabrėžai programose.

Aktualizuojant Lietuvos tautinių mažumų istoriją, parengta ir įgyvendinta Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dienos minėjimo programa, organizuota aukų pagerbimo ceremonija Panerių memoriale, dalyvauta rengiant „Atminties kelią“, paminėta Romų genocido atminimo diena.

Siekiant suaktyvinti piliečių bendruomeniškumą, pilietiškumą Lietuvoje ir užsienyje bei skatinant įprasmiti valstybinių švenčių minėjimo svarbą, įgyvendintos Lietuvos valstybės atkūrimo dienos – Vasario 16-osios, Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo Kovo 11-osios dienos bei Liepos 6-osios, Valstybės (Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo ir Tautiškos giesmės) dienos švenčių programos. Taip pat įgyvendinta Laisvės gynėjų dienos minėjimo programa, parengta Gedulo ir vilties dienos programa minint 80-ąsias masinių tremčių metines.

Lietuvos kultūros sostinė

Tęsiamas projektas „Lietuvos kultūros sostinė“. 2021 m. Lietuvos kultūros sostinės titulas buvo suteiktas Neringai. Įgyvendinant projektą „Kultūros sala – Neringa“ buvo siekiama profesionalaus ir bendruomeninio meno dėka atskleisti kultūrinį miesto tapatumą ne tik Lietuvos, bet ir Europos kontekste, aktualizuoti unikalų krašto gamtinį palikimą ir sustiprinti savitą Neringos, kaip išskirtinės erdvės kūrybai, įvaizdį.

Projekto vykdymo laikotarpiu įvyko virš 230 renginių: festivaliai, koncertai, parodos, spektakliai, filmai, seminarai, forumai, konferencijos, edukaciniai, kūrybiniai užsiėmimai, Kuršių nerijos istorijos ir aplinkos pažintiniai užsiėmimai, ekskursijos, lauko paskaitos – žygiai, tinklalaidės, paskaitos, diskusijos, susitikimai su kūrėjais, knygų sutiktuvės, kūrybinių idėjų pristatymai, aktyvaus laisvalaikio iniciatyvos, menininkų rezidencijos, prisistatymai (angl. *artist talks*), kūrybinės dirbtuvės ir kt.

Projektas pritraukė Lietuvos ir tarptautiniu lygiu veikiančius profesionalaus meno atlikėjus, taip pat į įvairias kultūrinės veiklas buvo įtraukta ir Neringos bendruomenė, visi Neringoje veikiantys

mėgėjų meno kolektyvai. Miesto gyventojai, įmonės ir organizacijos tapo „Lietuvos kultūros sostinės“ programos ambasadoriais. Į šios programos įgyvendinimą įsitraukė nauji kultūros, meno projektų vykdytojai, suaktyvėjo NVO sektorius. Viena iš projekto programų „Kūrybinės rezidencijos“ integruvus į Neringos savivaldybės 2021–2030 plėtros planą, projekto metu sukurtų naujų iniciatyvų tęstinumas buvo užtikrintas ilgalaikėje perspektyvoje.

Pažymėtina, kad projekto veiklose pasitelktos naujausios tendencijos, technologijos ir meniniai sprendimai, skatintos ir įkurtos naujos (kartais ir netradicinės) kultūrinės erdvės, tokios kaip Nidos švyturys, Neringos priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, Tylos slėnyje vyko renginiai su ausinėmis klausytojams.

Projekto veiklas iš viso kūrė 772 dalyviai, iš jų 120 virtualiai dėl pandemijos situacijos organizuotų renginių internete. Sulaukta daugiau nei 97 tūkst. žiūrovų, įtrauktų lankytojų, iš jų 43 tūkst. internete. Taip pat paminėtina, kad įgyvendinant specialiąją kultūros projektų ir savanorystės programą, apie 300 Neringos gyventojų įsitraukė į kultūrinės veiklas, vienaip ar kitaip prisidedami prie savanorystės.

Projekto veiklų viešinimui buvo sukurta internetinė svetainė kulturossala.lt, kurioje 2021 m. gruodžio mėn. duomenimis buvo 37 tūkst. unikalių vartotojų, 325 tūkst. apsilankymų.

Kultūrinė edukacija

Ugdant kūrybingas asmenybes ir stiprinant bendrąsias menines ir kultūrinės kompetencijas, toliau įgyvendinama Kultūros paso priemonė. 2021 m. prie Kultūros paso prisijungė ir bent kartą jo teikiamomis paslaugomis pasinaudojo 93 proc. mokyklų. Iš viso suteikta 20434 Kultūros paso paslaugų, mokiniai paslaugoms išleido 72 proc. visų 2021 m. Kultūros pasui skirtų biudžeto lėšų. 2021 m. iš viso į Kultūros paso paslaugų rinkinį įtrauktos 1372 naujos paslaugos, iš kurių virš 400 nuotolinių.

Įgyvendintas Kultūros paso pilotinis projektas lituanistinėse mokyklose užsienyje – 2021 m. spalio-gruodžio mėn. Kultūros paso paslaugų finansavimas skirtas 7 užsienio lietuvių mokyklų Baltarusijoje, Lenkijoje ir Latvijoje mokiniams (apie 1000 mokinių). Projektu buvo siekiama išbandyti užsienio lietuvių mokyklų mokinių dalyvavimą Kultūros paso priemonės paslaugose. 72 proc. lituanistinių mokyklų aktyviai įsitraukė į Kultūros pasą ir pasinaudojo siūlomomis paslaugomis. Projektui pasiteisinus nutarta, kad nuo 2022 m. Kultūros paso priemonė bus prieinama lituanistinio švietimo įstaigų ir Europos mokyklų mokiniams.

Siekiant užtikrinti Kultūros paso paslaugų kokybę ir prieinamumą, 2021 m. pradėti įgyvendinti ekspertų darbo grupės parengti pasiūlymai Kultūros paso priemonės tobulinimui. Parengtos ir įdiegtos Kultūros paso paslaugų vertinimo anketos, siekiant pamatuoti pasitenkinimą Kultūros paso paslaugų kokybe. Spalio–gruodžio mėn. užpildytų anketų duomenimis Kultūros paso paslaugų kokybę puikiai vertino 67 proc. paslaugose dalyvavę mokiniai ir juos lydintys mokytojai.

2021 m. toliau įgyvendinamas ambicingas projektas „Kultūrinės edukacijos administravimo platformos ir kultūros edukatorių tinklo sukūrimas, siekiant užtikrinti kokybišką ir įvairialypį kultūros ugdymą bei nuoseklų jo koordinavimą“ (įgyvendina Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka), kuriuo siekiama patobulinti kultūrinės edukacijos sistemą, sukuriant inovatyvią Kultūros paso administravimo platformą, taip pat užtikrinti nuoseklų edukatorių kompetencijų vystymą, sukuriant edukatorių tinklą, bei sukurti kūrybines partnerystes su mokyklomis, kurios integruotų kultūrinės intervencijas (kūrėjų veiklas ar paslaugas) į savo ugdymo planus. Projekto apimtyje parengta Kultūrinės edukacijos sistemos galimybių studija, kurioje pateikiamas kultūrinės edukacijos sistemos moksleiviams modelis, parengtas remiantis tarptautine patirtimi.

Įgyvendinant susitarimą dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030) ir siekiant sistemaiškai į formalųjį ir neformalųjį švietimą integruoti kultūros turinį, meno formas ir kūrybiškumą, buvo stiprinamas Kultūros ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijų bendradarbiavimas. Partnerystė, siekiant užsibrėžtų tikslų kultūrinės edukacijos / kultūrinio ugdymo srityje, buvo įtvirtinta nuo 2022 m. planuojamame Ministro Pirmininko strateginio portfelio projekte „Tvari kultūros ir švietimo sąveika“ ir Ministro Pirmininko strateginio portfelio pažangos programoje „Tūkstantmečio mokyklos“.

Visuomenės informavimo politika

Siekiant atnaujinti medijų rėmimo modelį, užtikrinantį paramos tvarumą, žiniasklaidos nepriklausomumą ir prioritetines paramos sritis bei atsižvelgiant į 2021 m. gegužės mėn. Seime vykusios tarptautinės konferencijos „Šiandienos informacinio lauko iššūkiai ir galimybės palaikyti Lietuvos žiniasklaidos nepriklausomybę bei profesionalumą“ baigiamąsias nuostatas, 2021 m. Kultūros ministerija inicijavo diskusijas su žiniasklaidos sektoriaus dalyviais dėl medijų rėmimo modelio, t. y. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo atnaujinimo. Šie klausimai buvo aptariami ir Medijų tarybos posėdžiuose. Juose apsvaistyta Kultūros ministerijos parengta vizija dėl medijų rėmimo modelio atnaujinimo, taip pat fondo dalininkų ir Visuomenės informavimo etikos asociacijos pasiūlymai. Medijų taryboje nuspręsta pritarti bendrai koncepcijai – Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo pertvarkymui į Medijų rėmimo fondą, kurio teisinė forma ir toliau liktų viešojo įstaiga. Šių svarstymų ir siūlymų pagrindu Kultūros ministerija pradėjo rengti medijų rėmimo modelio atnaujinimą numatantį Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo projektą, kuris 2022 m. toliau bus svarstomas Medijų taryboje ir su kitais socialiniais partneriais.

Derybose dėl 2022 metų valstybės biudžeto Kultūros ministerija pateikė siūlymą didinti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo asignavimus ir prisidėjo prie šio pasiūlymo įgyvendinimo: Lietuvos Respublikos 2022 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme numatyti papildomi asignavimai fondui – 0,5 mln. eurų, tokiu būdu valstybės paramos suma padidinant iki 3,236 mln. eurų. Atsižvelgiant į tai, fondo asignavimai 2022 m. (palyginti su 2021 m.) padidėjo beveik penktadaliu (18 proc.). Paskutinį kartą fondo biudžetas reikšmingai didėjo 2011 metais.

Atsižvelgiant į Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansavimo padidinimą, kartu siekiant sudaryti galimybes pagal esamą teisinį reguliavimą skirti didesnę pinigų sumą per fondą, nelaukiant medijų rėmimo modelio atnaujinimo, Kultūros ministerija 2021 m. gruodžio mėn. išsiuntė Europos Komisijai pre-notifikaciją dėl valstybės pagalbos žiniasklaidai schemos suderinimo. Pateiktos pre-notifikacijos pagrindu pradėtos konsultacijos su Europos Komisijos atstovais bei Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba.

Didėjo gyventojų medijų raštingumo lygis

2021 m. atliktas reprezentatyvus Lietuvos gyventojų žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio pokyčio tyrimas, kuriuo siekta nustatyti nuo 2017 m. įvykusius pokyčius, pateikti ateities prognozes. 2017 m. prognozuota, kad bendras Lietuvos gyventojų medijų raštingumo lygis (tuomet nustatytas lygis siekė 37,9 proc.) kas tris metus didės taip: 2020 m. – 39 proc., 2023 m. – 41,3 proc. Tačiau atliktas tyrimas šią prognozę viršijo ir atskleidė kur kas didesnę teigiamą pokytį – 48,7 proc.

Per ketverius metus (nuo 2017 m.) pastebimai didėjo gyventojų naudojimas žiniasklaidos ir komunikacijos priemonėmis, interneto svarba tapo didesnė nei televizijos, o socialinių tinklų svarba beveik susilygino su naujienų portalų. Per šį laikotarpį sumažėjo pasitikėjimas visais žiniasklaidos kanalais, gyventojai taip pat tapo žymiai jautresni informacijos netikslumams ar melagingai informacijai – didesnė dalis tyrimų dalyvių pastebi faktų pateikimo skirtumų skirtinguose informacijos šaltiniuose; į netikras naujienas tyrimo dalyviai atkreipia dėmesį vis labiau, o žiniasklaida didesnės dalies suprantama kaip įtakos darymo priemonė. Tyrimas taip pat atskleidė, kad Lietuvos gyventojai gana gerai suvokia bazinius techninius saugaus elgesio internete principus: didelė dauguma interneto vartotojų turi įsidiegtą antivirusinę programą, kuri yra populiariausia apsaugos forma, atsakingai naudoja savo el. pašto adresą, atlieka kokius nors papildomus saugumo užtikrinimo veiksmus, lankydami naujose svetainėse, žymiai padaugėjo Lietuvos gyventojų, suprantančių, kad už turinį internete gali kilti teisinė atsakomybė. Tikėtina, kad pastarųjų metų švietėjiška veikla sustiprino žiniasklaidos vartotojų kritiško vertinimo gebėjimus, o COVID-19 pandemija ir su ja susiję suvaržymai suteikė impulsą aktyvesniam internetinės žiniasklaidos naudojimui, taip pat skaitmeninės komunikacijos ir paslaugų vartojimo didėjimui. Nepaisant didėjančios interneto svarbos, tradicinė žiniasklaida, televizija ir radijas vis dar vertinami kaip reikšmingi informacijos šaltiniai, ypač vyresnių gyventojų.

Visuomenės atsparumo, medijų ir informacinio raštingumo ugdymo iniciatyvos

2021 m. kartu su partneriais Kultūros ministerija tęsė medijų ir informacinio raštingumo ugdymo veiklas bei iniciatyvas, pasitelkdama tarptautinių partnerių pagalbą vykdė mokymus Kultūros ministerijai pavaldžių kultūros įstaigų tinklo darbuotojams (iš viso mokymuose dalyvavo 209 kultūros įstaigų darbuotojai).

Bendradarbiaujant su Europos politikos analizės centru (CEPA), Jungtinės Karalystės Ministro Pirmininko tarnyba ir jos strateginės komunikacijos padaliniu (*Government Communications Service International – GCSI*) surengti šie nuotoliniai mokymai (seminarai) Kultūros ministerijos pavaldžių kultūros įstaigų tinklo darbuotojams: „Medijos, naratyvai ir pozityvi komunikacija“, „Skaitmeninio saugumo ir raštingumo ABC, pozityvi komunikacija“, „Ką svarbu žinoti apie krizių komunikaciją?“, „How to apply behavioural science thinking to communications“.

Plėtojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą su nacionaliniais partneriais (Britų tarybos Lietuvos biuru, Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos, Jaunimo reikalų departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos kariuomenės Strateginės komunikacijos departamentu, Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu) Kultūros ministerija vykdė tęstinio pobūdžio jaunimo pilietinio ugdymo, kultūrinio bendradarbiavimo ir medijų raštingumo projektą „Praeities stiprybė – dabarčiai“ (kitais „Pažink laisvę“), jaunimo vasaros mokyklą „Stiprūs įvairovėje“. Šių projektų įgyvendinimo laikotarpiu jų dalyviai (14–18 metų moksleiviai, jaunuoliai) gerino demokratinių sprendimų priėmimo, refleksijos ir kritinio informacijos vertinimo įgūdžius, keisdami nusistovėjusius stereotipus didino pasitikėjimą kitų tautybių bendrapiliečių atžvilgiu, sėmėsi žinių ir įkvėpimo kuriant šiuolaikinę Lietuvos valstybę.

Siekiant reikšmingesnių medijų ir informacinio raštingumo pokyčių kultūros srityse, pradėta kurti medijų edukacijos programa, kurios įgyvendinimą per Lietuvos bibliotekų tinklą tikimasi pradėti 2022 metais.

Bibliotekos

Lietuvos bibliotekų tinklas – veiksminga informacinė infrastruktūra, prisidedanti prie visuomenės narių mokymosi visą gyvenimą, socialinės ir ekonominės gerovės plėtojimo bei poveikio šalies ir regionų raidai didinimo. Remiantis nacionalinės bibliotekų veiklos statistikos duomenimis, šalies bibliotekose 2021 m. apsilankė apie 10,8 mln. fizinių lankytojų (vienas šalies gyventojas 2021 m. šalies bibliotekose apsilankė vidutiniškai 4 kartus) ir beveik 17 mln. virtualiųjų lankytojų.

Vykdamas nuoseklų viešųjų bibliotekų fondų atnaujinimą iš valstybės biudžeto lėšų 2021 m. šalies viešosios bibliotekos įsigijo 71786 pavadinimų (287413 fizinių vienetų) naujų knygų ir kitų dokumentų, kuriais aprūpinta 60 savivaldybių viešųjų bibliotekų ir 5 apskričių viešosios bibliotekos. Pažymėtina, kad 2021 m. apskričių viešųjų bibliotekų fondų komplektavimui papildomai buvo skirta 300 tūkst. eurų. Taigi, 2021 m. šalies viešosioms bibliotekoms iš viso paskirstyta 2958 tūkst. eurų: vienam gyventojui viešojoje bibliotekoje teko 1,06 euro (ES šalių vidurkis – 1,22 euro). Šalies gyventojams taip pat užtikrinta prieiga prie kasmet atnaujinamo elektroninių knygų turinio – 2021 m. už skirtus 50 tūkst. eurų įsigyta 1414 pavadinimų elektroninių knygų (4472 licencijos). El. knygų skolinimo paslauga šalies gyventojams teikiama per Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos administruojamą portalą biblioteka.lt. 2021 m. jos vartotojams išduota daugiau kaip 11 tūkst. el. knygų.

Socialinė ir informacinė gyventojų integracija bibliotekose

Tęsiant bibliotekų aprūpinimą socialinės ir informacinės atskirties gyventojų grupėms skirta įranga ir priemonėmis, 2021 m. visose šalies viešosiose bibliotekose buvo stiprinamos veiklos, didinančios viešųjų bibliotekų paslaugų prieinamumą autizmo spektro sutrikimą ir kitų kalbos, komunikacijos ir elgesio sutrikimų turintiems asmenims: viešosiose bibliotekose įgyvendinama programa „Sensoriniai skaitymai“, teikiama nauja paslauga – specializuotų bendravimo kortelių, palengvinančių bendravimą su komunikacijos, elgesio ar kitų sutrikimų, turinčiu asmeniu, kūrimo paslauga naudojantis programine įranga *Boardmaker*, suorganizuoti 37 mokymai, kuriuose dalyvavo 2242 specialistai (apie 80 proc. visų šalies viešosiose bibliotekose dirbančių profesionalių

darbuotojų). 2021 m. sukurta ir Šiaulių bei Telšių regionų viešosiose bibliotekose sėkmingai ištestuota nauja paslauga – garsiniai skaitymai, skirti senyvo amžiaus žmonėms, turintiems atminties sutrikimų. Teikiant šią paslaugą siekiama gerinti demenciją turinčių asmenų atmintį ir gyvenimo kokybę, sumažinti jų vienatvės jausmą. Paslauga neapsiriboja vien skaitymais, juos lydi skaitymų aptarimas (refleksija) ir specialios pagalbinės priemonės. Siekiant plėtoti šią paslaugą ir teikti ją kokybiškai parengtas metodinis leidinys „Prisiminimų beieškant: terapiniai skaitiniai demencija sergantiems“. Plėtojant bibliotekų atvirumo ir integralumo koncepciją, suorganizuota nacionalinė konferencija „Biblioteka visiems“, kurios metu parengtas ir pasirašytas Bibliotekų prieinamumo manifestas, kuriuo šalies bibliotekų specialistai sutarė dėl vizijos, vertybių ir veiksmų, būtinų siekiant didinti bibliotekų prieinamumą ypatingų poreikių turintiems vartotojams ir per kultūrinę veiklą skatinti integracinius procesus visuomenėje.

Lietuvos aklųjų biblioteka, pagrindinė asmenims, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto, skirtų leidinių leidėja Lietuvoje, 2021 m. išleido 426 pavadinimų prieinamo formato leidinius, kuriuos sudarė ne tik grožinės literatūros kūriniai garsiniu formatu ir Brailio raštu, bet ir savišvietai ir mokymuisi skirti informacijos ištekliai elektroniniais pritaikytais formatais. Didinant užsienio šalių pritaikyto formato leidinių prieinamumą vartotojams aktyviai bendradarbiaujama su Pasauliniu prieinamų knygų konsorciumu ABC ir Lenkijos aklųjų biblioteka, iš kurių 2021 metais gauti ir Lietuvos aklųjų bibliotekos vartotojams pasiūlyti 79 pavadinimų pritaikyto formato leidiniai rusų ir lenkų kalbomis. Visi anksčiau minėti leidiniai vartotojams prieinami modernizuotoje virtualioje bibliotekoje ELVIS, kuri yra pagrindinė asmenims, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto, pritaikytų informacijos išteklių paieškos ir prieigos platforma. Pažymėtina, kad modernizuoto ELVIS vartotojų skaičius padidėjo 58 proc., o ELVIS perskaitytų leidinių skaičius išaugo dvigubai. Ypatinę dėmesį 2021 metais Lietuvos aklųjų biblioteka skyrė aktualinant 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų: kartu su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga organizuoti susitikimai su Lietuvos leidėjų, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Nacionalinės švietimo agentūros, Neįgalųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovais dėl el. knygų, ypač mokymosi medžiagos, pritaikymo asmenims su regėjimo sutrikimais, įsigytos teisės ir išverstos Italijos prieinamų knygų fondo parengtos gairės „El. knygos visiems: prieinamos skaitmeninės leidybos ekosistema“ ir Australijos įtraukios leidybos iniciatyvos parengtas vadovas „Įtraukioji leidyba Australijoje“, kuriuose išdėstyti esminiai įtraukios leidybos principai. Taip pat organizuoti mokymai Lietuvos leidėjams apie asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, informacinius poreikius ir pagrindinius el. knygų prieinamumo principus.

Siekiant didinti Lietuvos aklųjų bibliotekos ir viso bibliotekų tinklo teikiamų paslaugų prieinamumą ir atitikimą vartotojų poreikiams, Kultūros ministerijos užsakymu buvo atliktas Asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, informacijos poreikių ir bibliotekų teikiamų paslaugų prieinamumo tyrimas. Tyrime pateiktos išvados ir rekomendacijos yra svarbios formuojant bibliotekų politiką paslaugų įvairovei, jų tinkamumui ir prieinamumui užtikrinti instituciniu, savivaldos ir valstybiniu lygmeniu.

Užtikrinant nacionaliniu mastu išplėtotos viešos prieigos kompiuterių ir interneto paslaugų tinklo viešosiose bibliotekose tęstinumą, 2021 m. šalies viešosiose bibliotekose atnaujintos 1452 kompiuterinės darbo vietos, 93 proc. viešosios interneto prieigos vietų naudojama ne mažesnė kaip 30 Mbps interneto sparta. Atnaujinti, pristatyti ir sukonfigūruoti 472 maršrutizatoriai: juose aktyvuotos ir įdiegtos licencijuotos programos, filtruojančios žalingą turinį (naudojama Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos aprobuota turinio filtravimo priemonė FortiGate su UTM (angl. *Unified Threat Management*)).

Muziejai

2021 m. Lietuvos muziejuose apsilankė daugiau kaip 3,1 mln. lankytojų. Lyginant su 2020 m. (2,8 mln.), muziejų lankytojų skaičius padidėjo 12 proc. Nors muziejai aktyviai įsitraukė į Kultūros paso veiklas, atnaujino ekspozicijas, sėkmingai organizavo parodas, nemokamą lankymąsi nuolatinėse nacionalinių ir respublikinių muziejų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina

Kultūros ministerija, ekspozicijose, o Lietuvos nacionalinis muziejus atidarė Istorijų namus, Maironio lietuvių literatūros muziejus lankytojams atvėrė naują nuolatinę ekspoziciją, karantinas ir po jo buvę ribojimai dėl COVID-19 pandemijos 2021 m. turėjo įtakos tik gana nedideliame muziejų lankytojų skaičiaus augime. Nežiūrint to, lankomiausiais muziejais jau kelerius metus iš eilės išlieka Lietuvos jūrų muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, Trakų istorijos muziejus ir Lietuvos nacionalinis muziejus. Labiausiai lankomuose 5-iose šalies muziejuose 2021 m. apsilankė net 37 proc. visų Lietuvos muziejų lankytojų.

Šiuolaikinio muziejaus vizija – mūsų visų moderni, kūrybiška, gyva, atvira, artima kultūros, istorijos, gamtos ir technikos paveldo puoselėjimo ir pažinimo erdvė, suteikianti visuomenei galimybę kurti geresnę ateitį. 2021 m. muziejuose buvo atnaujintos 189 ekspozicijos, kuriose vis dažniau taikomi inovatyvūs ir interaktyvūs kūrybiniai sprendimai. Muziejų surengtuose daugiau kaip 21 tūkst. edukacinių užsiėmimų apsilankė per 364 tūkst. dalyvių (31 proc. daugiau nei 2020 m.). Siekiant aktyvinti muziejų veiklą karantino ir apribojimų metu, muziejuose dar didesnis dėmesys buvo skirtas naujų nuotolinių, virtualių lankytojų aptarnavimo paslaugų kūrimui, įdiegtos naujos e-paslaugos ir e-produktai vartotojams (virtualios parodos, virtualūs edukaciniai užsiėmimai, virtualūs gidai, virtualūs renginiai, interaktyvūs žaidimai ir kt.). Plėtojant muziejų tarpusavio bendradarbiavimą ir bendradarbiavimą su kitomis kultūros, mokslo, verslo bei visuomeninėmis organizacijomis rengiant parodas iš viso buvo surengta apie 1,6 tūkst. parodų, iš kurių 91 – tarptautinės parodos. Taip pat muziejai 2021 m. įsigijo daugiau kaip 159 tūkst. Lietuvos ir jos kultūros istorijai svarbių kilnojamųjų kultūros vertybių, restauravo ir konservavo per 30 tūkst. saugomų kilnojamųjų kultūros vertybių.

2021 m. buvo tęsiamas nemokamas muziejų lankymas, kai kiekvieną paskutinį mėnesio sekmadienį visi lankytojai nacionalinių ir respublikinių muziejų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija, nuolatinėse ekspozicijose galėjo lankytis nemokamai. Dėl COVID-19 pandemijos nemokamas lankymas 2021 m. buvo organizuotas nuo kovo mėnesio. Per 2021 m. tokių lankytojų sulaukta 200601. Populiariausi nemokamo lankymo sekmadieniais buvo 3 muziejai: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos nacionalinis muziejus, Lietuvos jūrų muziejus. Šiai iniciatyvai finansuoti iš viso skirta 838 tūkst. eurų (iš jų beveik 100 tūkst. eurų už 2021 m. lapkričio–gruodžio mėn. nemokamą lankymą išmokėta jau 2022 m. pradžioje). Sudaromų galimybių visuomenei nemokamai lankytis muziejuose tikslas – stiprinti Lietuvos piliečių kultūrinę tapatybę bei ugdyti visuomenės savarankiško kultūros pažinimo ir patyrimo įpročius, užtikrinant šalies muziejų prieinamumą ir atvirumą. Laikomasi nuostatos, kad visuomenės kultūrinių įpročių formavimas turi būti nuoseklus, o muziejų ištekliai privalo būti panaudojami darnios ir kūrybingos visuomenės formavimui. Galimybė nemokamai lankyti nacionalinių ir respublikinių muziejų nuolatinės ekspozicijas ypač svarbi mažas pajamas gaunantiems gyventojams, kurie dėl ribotų finansinių galimybių negali muziejuose lankytis dažnai.

Taip pat bendru sutarimu su nacionaliniais ir respublikiniais muziejais plečiamos galimybės Šeimos kortelės turėtojams (gausioms ir neįgalios vaikų prižiūrinčioms šeimoms, nepaisant vaikų amžiaus) muziejų nuolatinėse ekspozicijose lankytis ir naudotis kitomis paslaugomis nemokamai arba su nuolaida bet kuriuo metu. Šeimos kortelių turėtojai gali nemokamai arba su nuolaida lankytis Lietuvos liaudies buities muziejuje, Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, Maironio lietuvių literatūros muziejuje, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje, Šiaulių „Aušros“ muziejuje, Lietuvos etnokosmologijos muziejuje, Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose, Lietuvos jūrų muziejuje ir Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos muziejuje.

2021 m. buvo parengta galimybių studija „Nacionalinės muziejinių vertybių saugyklos poreikio ir alternatyvų analizė“, kurioje, vadovaujantis Kultūros ministerijos atlikto vidaus audito „Muziejinių vertybių saugojimo (poreikių saugykloms) vertinimas“ rezultatais bei užsienio šalių gerąja praktika, pateikti siūlymai dėl Nacionalinės muziejinių vertybių saugyklos steigimo, siekiant užtikrinti tarptautinius standartus atitinkančią Lietuvos kilnojamojo kultūros paveldo, saugomo nacionaliniuose

ir respublikiniuose muziejuose, apsaugą. 2022 m. bus inicijuojamos diskusijos dėl tarptautinius standartus atitinkančios muziejų saugyklų infrastruktūros sukūrimo ir / ar pritaikymo.

Archyvai

2021 m. parengtas ir Seimui pateiktas Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo pakeitimo projektas, kuriuo siekiama sudaryti teisinės prielaidas į valstybės archyvus perduoti saugoti kultūriniu ar istoriniu aspektu reikšmingus informacinių sistemų ir registrų įrašus. Siūloma, kad ši nuostata įsigaliotų nuo 2024 m. sausio 1 d. Taip pat šio įstatymo projekte numatoma nuo 2022 m. liepos 1 d. išplėsti valstybės archyvams nustatytas funkcijas – papildomai įtraukti kultūrinės edukacijos funkciją bei, siekiant užtikrinti didesnę valstybės archyvų teikiamų mokamų paslaugų įkainių nustatymo objektyvumą ir skaidrumą, numatyta dalį Kultūros ministerijai, kaip valstybės politiką formuojančiai institucijai, nebūdingų funkcijų perduoti Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybai, t. y. siūloma nustatyti, kad detalų mokamų paslaugų sąrašą ir įkainių apskaičiavimo tvarką tvirtina kultūros ministras, o šių paslaugų įkainius ir jų teikimo tvarką nustatytų Lietuvos vyriausiasis archyvaras, tokiu būdu aiškiai atskiriant abiejų subjektų kompetencijas. Įstatymo projektu siūloma atsisakyti ir pareigos valstybės archyvuose saugoti ilgai saugomus elektroninius dokumentus (popierinius, įrašus ar vaizdo ir / ar garso ilgai saugomus dokumentus saugo jų sudarytojas), nes ilgai saugomus popierinius, vaizdo ir / ar garso dokumentus saugo įstaiga, valstybės archyvui prievolės perduoti tokius dokumentus nėra.

Archyvų metai

2021-ieji, žymintys šimtą metų nuo pirmojo valstybės archyvo įkūrimo Lietuvos Respublikoje, Lietuvos Respublikos Seimo buvo paskelbti Archyvų metais. Visus metus vykdytos Archyvų metų minėjimo plane numatytos veiklos: organizuoti Archyvų metų atidarymo Vilniaus rotušėje ir uždarymo renginiai Lietuvos Respublikos Seimo lankytojų centre, surengta apskritojo stalo diskusija „Privatūs archyvai – komplektavimo strategijos ir sklaida“, Lietuvos Respublikos Prezidentūroje surengtas Archyvų forumas, kuriame diskutuota apie valstybės archyvuose saugomų dokumentų naudojimo, skaitmeninio turinio sklaidos, lietuvių diasporos archyvus ir archyvų ateities klausimus. Rugsėjo mėn. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyboje vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Išblaškytas dokumentinis paveldas – identifikavimas, prieinamumas, tyrimai, sklaida“. Siekiant populiarinti valstybės archyvų veiklą buvo sukurtas trumpametražis filmas, transliuotas LRT bei internetu, išleistas specialus pašto ženklas, skirtas pirmojo Lietuvos Respublikos valstybės archyvo 100-mečiui paminėti, sukurta 10 laidų siužetų ciklas apie valstybės archyvus ir jų saugomus dokumentus.

Kultūros paveldo skaitmeninimas ir prieigos prie skaitmeninių kultūros išteklių užtikrinimas

Kultūros išteklių skaitmeninimas ir prieinamumas įgyvendina pamatinę valstybės funkciją – vertybių išsaugojimą ir perdavimą ateities kartoms. Spartaus technologijų vystymosi etapas, šiuolaikiški visuomenės poreikiai ir 2020 m. prasidėjusios visuotinės pandemijos padariniai parodė skaitmeninės transformacijos būtinybę, informacinių technologijų svarbą ir aukštos kokybės e-paslaugų ir e-produktų, grįstų kultūros ir kultūros paveldo turiniu, poreikį visuomenei.

Informacinės visuomenės plėtros komiteto užsakymu 2021 m. IV ketv. atlikto gyventojų naudojimosi viešosiomis elektroninėmis paslaugomis tyrimo duomenimis, su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis naudojosi 4 proc. Lietuvos gyventojų (palyginimui, 2020 m. IV ketv. – 7 proc.). Pažymėtina, kad šios paslaugos apima suskaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo interneto svetaines, virtualių Lietuvos muziejų interneto svetainių, Lietuvos televizijos, radijo, kino ar kitų archyvų interneto svetainėse teikiamas informacijos paieškos, peržiūros ar užsakymo elektronines paslaugas. Įvertinus mažą kultūros paveldo virtualių paslaugų panaudą ir galimas priežastis, Kultūros ministerija 2021 m. inicijavo diskusijas su socialiniais partneriais dėl valstybės skaitmeninio kultūros turinio kūrimo, įvairovės, prieinamumo ir sklaidos problemų sprendimo galimybių panaudojant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšas. Tam tikslui buvo sudarytas projektų programos E.kultūra ekspertų kompetencijų tinklas, kuriam

pavesta parengti išvadą dėl kultūros sektoriaus valstybės informacinių sistemų, registrų ir skaitmeninių išteklių konsolidavimo įgyvendinimo alternatyvų, užtikrinant valstybės ilgalaikius siekiamus tikslus skaitmeninimo politikoje.

2021 m. buvo baigtas vykdyti YIVO Žydų mokslinių tyrimų instituto Niujorke ir Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos bei Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos bendras projektas, kurio tikslas – apdoroti, išsaugoti ir suskaitmeninti išskaidytas prieškarinio YIVO bibliotekos ir archyvų kolekcijas. Pažymėtina, kad nuo 2017 m. Kultūros ministerija prisidėjo prie projekto įgyvendinimo, kasmet skirdama lėšų Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai YIVO archyvo dokumentų restauravimo ir sklaidos veikloms, žydų paveldo tyrinėjimams ir viešinimui. Iš viso 2017–2021 m. buvo skirta 50 tūkst. eurų, kurie panaudoti parodoms, pristatančioms YIVO archyvo turinį, paskaitoms ir edukacinėms programoms Lietuvos ir užsienio auditorijoms, taip pat labiausiai pažeistų YIVO archyvo dokumentų restauravimui ir konservavimui. Taip pat buvo vykdomos leidybinės veiklos – 2019 m. išleistas žydų poeto Avromo Suckeverio Vilniaus gete rašytų eilėraščių leidinys „Dešimt eilėraščių“ („Tsen Lider“) jidiš, lietuvių ir anglų kalbomis, 2021 m. publikuotas Bebos Epstein autobiografijos faksimilinis leidinys.

Paminėtina, kad 2021 m. Kultūros ministerijos užsakymu buvo atliktas Lietuvos mokslo tarybos reikminis mokslinis tyrimas „Galimybių studija dirbtinio intelekto bei aparatinės įrangos taikymams kultūros paveldo objektų 3D skenavimui“. Galimybių studijoje identifikuotos ir įvertintos dirbtinio intelekto metodų panaudojimo galimybės 3D skenavimo procesams optimizuoti, pasiūlytos priemonės, skirtos stiprinti 3D skaitmeninimo paslaugų infrastruktūrą muziejuose, identifikuoti ir įvertinti metodai triukšmui 3D skenavimo metu gautuose taškų debesyse pašalinti ir metodai, užtikrinantys blizgių bei permatomų objektų 3D skenavimo kokybę.

Džiaugiamės, kad 2021 m. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba ir Lietuvos centrinis valstybės archyvas įgyvendino ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus. Projekto „Elektroninės paslaugos „E AIS skaitmeninė skaitykla“ sukūrimas“ metu sukurtos naujos paslaugos: „Skaitmeninė skaitykla“, „Genealogija“ ir „Asmenvardžių archyvas“, o projekto „Informacinės sistemos E-kinas modernizavimas ir plėtra“ metu buvo sukurtos šešios naujos ir modernizuotos dvi esamos elektroninės paslaugos. Nuo šiol vartotojams bus pasiekama naujausia informacija apie suskaitmenintus dokumentus, žemėlapius, bažnytines knygas, dokumentų aprašus, o interneto portale e-kinas.lt prieiga prie senosios dokumentikos – filmų ir jų aprašų su galimybe užsakyti ir gauti aukštos raiškos skaitmeninę kopiją bei susikurti asmeninę galeriją. Be to, buvo įsteigtas Nacionalinis audiovizualinio paveldo skaitmeninimo kompetencijų centras, kuris skaitmenina kitose institucijose saugomą audiovizualinį turinį, užtikrina informacinės sistemos E-kinas funkcionalumą ir integralumą, gali integruoti kitų institucijų audiovizualinių objektų skaitmeninį turinį į E-kinas. Tokio centro veiklos skatina Lietuvos institucijų, saugančių, tvarkančių, naudojančių audiovizualinį paveldą, bendradarbiavimą ir dalijimąsi skaitmeniniu turiniu. Taip pat Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba tęsė techninio pasirengimo darbus valstybės informacinių sistemų ir registrų duomenų ilgalaikiam išsaugojimui ir perdavimui į valstybės archyvus (parengta techninė specifikacija, reikalavimai paketų sukūrimui).

Lietuvos aklųjų biblioteka sėkmingai tęsė Europos regioninės plėtros fondo ir valstybės biudžeto lėšomis finansuojamo projekto „MoBiLait: mokymosi galimybių atvėrimas žmonėms, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto“ veiklų įgyvendinimą. Projekto metu buvo modernizuota virtuali biblioteka ELVIS (elvis.labiblioteka.lt). Vartotojams sudarytos patogesnės informacijos filtravimo ir paieškos orientavimosi sistemoje galimybės, sistema tapo patrauklesnė žmonėms, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto ne tik dėl regos sutrikimų, bet ir disleksijos, neurologinių sutrikimų (autizmo), protinės negalios ir kt. Pažymėtina, kad projekto įgyvendinimo metu Vilniaus universiteto, Vilniaus Vytauto Didžiojo universiteto ir Mykolo Romerio universiteto bibliotekos parengė 700 studijų ir mokslo leidinių adaptuotu formatu (400 pdf formato leidinių, pritaiktų skaityti balso sintezavimo programine įranga, 100 DAISY (angl. *Digital Accessible Information System*) formatu, 200 garsinių leidinių). Minėtos akademinės bibliotekos buvo aprūpintos technine ir programine įranga, kuri ir ateityje užtikrins efektyvesnį leidinių pritaikymą

studentams, skaitantiems kitaip. Šio projekto įgyvendinimas pratęstas iki 2023 m. gegužės mėn. pabaigos: per šį laikotarpį planuojama sukurti mobiliąsias programėles, kurios leis vartotojams patogiau naudotis ELVIS mobiliosiomis priemonėmis.

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka 2021 m. baigė įgyvendinti du investicinius projektus: „Modernaus elektroninio turinio išsaugojimas ir sklaida“ ir „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės plėtra“ (kartu su 24 partneriais), kurių metu buvo iš esmės modernizuotos LIBIS ir VEPIS sistemos, atnaujinti portalai ibiblioteka.lt ir epaveldas.lt, sukurta net 14 naujų paslaugų. Šiuo metu Lietuvos viešųjų bibliotekų teikiamos el. paslaugos perkeltos į centralizuotai valdomą debesų kompiuterijos infrastruktūrą ir plėtojamos per portalą ibiblioteka.lt. Visuomenei tapo prieinamos universalios ir detalios paieškos, kurios per semantinius mechanizmus užtikrina lankstesnę ir greitesnę informacijos suradimą, o informacijos filtravimo galimybės – patogiau atrinkti ir grupuoti rastus dokumentus. Pažymėtina, kad Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, kaip nacionalinis internetinės svetainės „Europeana“ agregatorius, 2021 m. ypatingą dėmesį skyrė portale epaveldas.lt esančių suskaitmenintų objektų kokybei. Iš šiuo metu „Europeana“ platformoje prieinamų 135624 tūkst. fizinių vienetų suskaitmenintų Lietuvos kultūros paveldo objektų, 68 proc. atitinka ne žemesnę kaip trečią duomenų kokybės kategoriją, nustatytą Europeanos turinio pateikimo kokybės reikalavimuose.

2021 m. buvo tęsiamas projekto „Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (LIMIS) plėtros, modernizavimo ir naujų el. paslaugų projektas „Virtualus muziejus“ vykdymas: visos LIMIS tarnybinės stotys ir aplinkos (tarp jų, ir decentralizuotos muziejų tarnybinės stotys, duomenų bazės su visais duomenimis) perkeltos į Valstybės duomenų saugojimo kompetencijos centro infrastruktūrą, sukurtos naujos integracinės sąsajos, skirtos duomenų mainams su kitomis kultūros paveldo informacinėmis sistemomis (VEPIS, BAVIC, KNR, LKIIS), tęsiami naujų LIMIS funkcionalumų planavimo, projektavimo, programavimo, testavimo ir diegimo darbai, įvykdyti 10 naujų el. paslaugų, kurios vartotojams bus pradėtos teikti 2022 m. II ketvirtį, viešųjų prieigų kūrimo ir testavimo darbai.

Kultūros paveldo apsauga, valdysenos efektyvinimas

Atsižvelgiant į Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų planą, įgyvendintos šios numatytos priemonės: parengtas ir paskelbtas Dingusių Lietuvos kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašas, patvirtinti Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo tarybos nuostatų pakeitimai, Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkybos darbų (paveldotvarkos) finansavimo tvarkos aprašas bei sukurta Nekilnojamojo kultūros paveldo inventoriaus duomenų bazė.

2021 m. lapkričio mėn. priimti Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo (KKVAĮ) ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (ANK) pakeitimai. KKVAĮ ir ANK parengti siekiant įgyvendinti 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2019/880 dėl kultūros vertybių įvežimo ir importo. Į nacionalinę teisę perkeltos minėto reglamento nuostatos, būtinos aiškiam ir nuosekliam reglamento taikymui. Atsižvelgiant į tai, KKVAĮ nustatyta kompetentinga viešoji institucija – Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (toliau – Kultūros paveldo departamentas), kuri išduos importo licencijas, kai iš trečiųjų šalių bus siekiama importuoti reglamento priedo B dalyje išvardytas kultūros vertybes, taip reglamentuotos esminės importo licencijos išdavimo procedūros. Taip pat atsižvelgiant į Susitarimo dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos nuostatas ir šiame Susitarime numatytą ES teisės aktų dėl kultūros objektų judėjimo taikymą, patikslintas KKVAĮ 17 straipsnis, kuriuo galimas kultūros objektų gražinimas trečiosioms užsienio valstybėms ir iš trečiųjų užsienio valstybių pagal ES sudarytas sutartis, kurių šalys yra Lietuvos Respublika ir trečioji užsienio valstybė. O ANK nustatytos sankcijos už melagingos informacijos pateikimą dėl kultūros vertybių įvežimo ir importo, pažeidžiant importo reglamento nuostatas.

Reikšmingi teisinio reguliavimo pakeitimai atlikti ir archeologinio paveldo tyrimų srityje – nuo 2022 m. kovo 1 d. įsigalios Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašas (detalizuojantis leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo procedūras) ir Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“ nauja redakcija.

Pastaruoju dokumentu patikslinti ir papildyti archeologinių tyrimų metodiniai reikalavimai, sudarysiantys galimybes detaliau ištirti archeologinio kultūros paveldo vertybes bei vietas, taip pat fiziniams ir juridiniams asmenims sudarytos sąlygos teikti Kultūros paveldo departamentui pagrįstus prašymus vykdyti žemės judinimo darbus jiems priklausančiame sklype nekilnojamojo kultūros paveldo objekto ar kultūros paveldo vietovės apsaugos zonoje be archeologinių tyrimų (įvertinti archeologinių tyrimų būtinybę konkrečioje vietoje). Reglamentas papildytas ir nuostatomis, susijusiomis su tyrėjų galimybėmis skusti atitinkamus Mokslinės archeologijos komisijos sprendimus.

Nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo apskaita, išsaugojimas ir aktualizavimas

2021 m. [Kultūros vertybių registras](#) papildytas 153 nekilnojamojo kultūros paveldo objektais ir apie 507 kilnojamųjų kultūros vertybių. Apsauga panaikinta 53 objektams dėl objekto sunykimo, vertingųjų savybių sunykimo arba dėl jo nustatymo objekto vertingąja savybe.

Vykdam kultūros paveldo apskaitą per 2021 m. parengta 2102 vienetų apskaitos dokumentų projektų (iš jų 400 statinių, 10 urbanistinių vietovių, 650 vietų ir 1100 kilnojamųjų kultūros paveldo vertybių). Parengti ir patvirtinti Priekulės miesto istorinės dalies ir Nemėžio dvaro sodybos fragmentų nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentai.

2021 m. kovą Kultūros paveldo departamentui patvirtinus Nekilnojamojo kultūros paveldo inventoriaus duomenų pateikimo, kaupimo, sisteminimo ir saugojimo tvarkos bei šios informacijos viešinimo aprašą ir Inventorizuojamų objektų fotofiksavimo, matavimų, aprašymo metodiką pradėtas vykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimas, surašant visus galimus jam priskirti kūrinius ir kitus daiktus, kurie dar nėra įrašyti į Kultūros vertybių registrą. Į šį procesą siekiama įtraukti ir visuomenę. Inventorizavimo vykdytojais gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys, savivaldybių paveldosaugos padaliniai ar specialistai, tradicinės religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai, muziejai, mokslo ir studijų paveldosaugos bei kitos tyrimų institucijos. 2021 metais iš viso inventorizuota 213 objektų.

Siekiant užtikrinti nematerialaus kultūros paveldo vertybių išsaugojimą ir sklaidą, toliau buvo pildomas [Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadas](#) (įtrauktos ir visuomenei pristatytos 6 naujos vertybės, t. y. sąvadas išplėstas iki 45 vertybių), parengtos ir patvirtintos šios informacinės sistemos nuostatų ir saugos nuostatų naujos redakcijos, kurios leis pabaigti įdiegti sąvado informacinę sistemą ir ją greičiau atverti visuomenei.

2021 m. Paveldotvarkos programai įgyvendinti buvo skirta 4633 tūkst. eurų valstybės biudžeto lėšų, kurios panaudotos 100 proc. Ataskaitiniais metais tvarkybos darbai vyko 66 objektuose, iš jų rangos darbai baigti (objektai sutvarkyti) 25, projektavimo darbai baigti 9 objektuose, likę 32 objektai – tęstiniai.

Lyginant su praėjusiais metais privačios nuosavybės kultūros paveldo tvarkybos darbų kompensacijai išmokėtos lėšos didėjo daugiau nei 40 proc. Iš viso išmokėta kompensacijų už 2123 tūkst. eurų (2020 m. buvo išmokėta 1507 tūkst. eurų). Iš viso kompensuotos išlaidos 26 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams ir 8 kilnojamųjų kultūros vertybių valdytojams.

Kultūros paveldo pažinimo sklaida

Kaip ir kasmet, 2021 m. buvo vykdoma Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo programa, kurios tikslas – sudaryti galimybes pradėti ir / arba plėtoti nekilnojamojo kultūros paveldo atgaivinimą, pažinimą ir žinių sklaidą vietas, regioniniu ir nacionaliniu mastu, tuo prisidedant prie Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo. Atsižvelgiant į kultūros ministro nustatytus 2021 metais iš dalies finansuojamų nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos, atgaivinimo ir leidybos projektų temų prioritetus, didžiausias dėmesys buvo teikiamas Europos paveldo dienų renginiams, Lietuvos Respublikos Seimo paskelbtų 2021 m. minėtinų renginių organizavimui, kultūros kelių populiarinimui, tautinių mažumų nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimui, leidiniams, skirtiems kultūros paveldo tyrimams, apsaugai, metodologijai, populiarinimui, tautinių bendrijų nekilnojamojo kultūros paveldą aktualizuojantiems moksliniams ir mokslo populiarinimo leidiniams, vaikams ir jaunimui skirtiems pažintiniams leidiniams apie

nekilnojamąjį kultūros paveldą. Pagal šią programą dalinai finansuoti 72 nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektai ir 15 leidybos projektų. 2021 m sklaidos ir leidybos projektų daliniam finansavimui buvo paskirstyta apie 164 tūkst. eurų.

2021 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 3¹ straipsniu įstatymas, kuriuo nustatomos kultūros kelio ir kultūros kelio lygmens sąvokos, apibrėžiami kultūros keliams keliami reikalavimai ir Kultūros paveldo departamento funkcijos. Taip pat kultūros ministro įsakymu buvo patvirtintas Kultūros kelių Lietuvoje lygmenų nustatymo ir sertifikavimo tvarkos aprašas, kuris reglamentuoja kultūros kelių Lietuvoje lygmens nustatymo kriterijus, paraiškų nustatyti kultūros kelio lygmenį ir jį sertifikuoti teikimą, paraiškų atranką ir vertinimą, kultūros kelio Lietuvoje sertifikato išdavimą, sertifikuotų kultūros kelių operatorių veiklos koordinavimą ir kultūros kelių veiklos stebėseną.

Etninė kultūra

2021 m. toliau buvo tobulinamas Lietuvos Respublikos dainų švenčių įstatymo pakeitimo projektas, siekiant aktualizuoti dainų ir šokių švenčių tradicijos išsaugojimo, tęstinumo ir plėtros bei dainų ir šokių švenčių organizavimo teisinės, administracinės, finansinės ir kitas priemones. Taip pat vyko pasiruošimo darbai 2022 m. Lietuvoje vyksiančiam 19-ajam Baltijos šalių studentų festivaliui „Gaudeamus“ ir artėjančiai 2024 m. šimtmečio Lietuvos dainų šventei (atnaujintos renginių koncepcijos, išleisti repertuaro leidiniai, mėgėjų meno kolektyvams padėta apsirūpinti tautiniais kostiumais ir muzikos instrumentais, suteiktos konsultacijos, paskatinti kolektyvų vadovai).

Paminėtini ir tokie 2021 m. įvykę renginiai, aktualizuojantys tradicinės kultūros puoselėjimą: nuotolinė Baltijos šalių konferencija „Dainų ir šokių švenčių tradicijos tvarumas: nuo UNESCO pripažinimo – ateities link“ ir Baltijos šalių forumas „Baltica-Web 2021“ (kaip šio forumo dalis surengta akcija „Visa Baltica šoka“), tarptautinis simpoziumas „Tautodailė šiuolaikinėje visuomenėje“, Lietuvos vaikų ir moksleivių – liaudies kūrybos atlikėjų – konkursas „Tramtatulis“, per savivaldybes ir apskritis keliaujanti konkursinė liaudies meno paroda „Aukso vainikas“ ir kt. Stiprinant bendradarbiavimą su Šiaurės ir Baltijos šalių nematerialaus kultūros paveldo tinklu, įsijungta į tarptautinį projektą „LIVIND: kūrybinis ir gyvasis kultūros paveldas – Šiaurės regiono išteklius“.

Taip pat pažymėtina, kad įgyvendinant UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo konvencijos nuostatas, pradėta rengti nominacinė Šiaurinių sodų tradicijos byla pateikimui į UNESCO Reprezentatyvųjį žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

Lietuvos tradicinės kultūros puoselėjimas pasaulio lietuvių bendruomenėse

Kaip ir kasmet, 2021 m. skatinta ir koordinuota kaimyninėse šalyse ir etninėse lietuvių žemėse dirbančių meno kolektyvų vadovų, kultūros specialistų, veikiančių kolektyvų veikla.

Užsienio lietuvių bendruomenių lyderiams, kolektyvų vadovams buvo sudarytos sąlygos dalyvauti Lietuvos nacionalinio kultūros centro organizuotose kultūros skyrių vadovų, kultūros centrų vadovų ir pavaduotojų, etninės kultūros specialistų, choreografų kvalifikacijos kėlimo seminaruose (juose tobulinosi 30 Lenkijos, Latvijos, Estijos, Jungtinės Karalystės, Karaliaučiaus srities bendruomenių atstovų), o Pasaulio lietuvių bendruomenių nariams (dalyvavo 150 asmenų iš 23 pasaulio lietuvių bendruomenių, iš jų – 33 lituanistinės mokyklos) buvo organizuoti 3 nuotoliniai etninės kultūros mokymai. Taip pat, nuolat buvo vykdomos nuotolinės konsultacijos su lietuvių bendruomenėse besikuriančiais naujais meno mėgėjų kolektyvais, teikta metodinė pagalba kolektyvų kūrimosi ir repertuaro klausimais. Suorganizuoti 4 nuotoliniai susitikimai su Pasaulio lietuvių bendruomenių valdyba ir jos kultūros komisija, siekiant nustatyti pagrindines kultūrinio bendradarbiavimo sritis ir priemones 2022 m. O Pasaulio lietuvių bendruomenių kolektyvai dalyvavo Lietuvoje vykusiuose renginiuose: suaugusiųjų mėgėjų teatrų apžiūroje-šventėje „Atspindžiai“, vaikų ir jaunimo teatrų šventėje „Šimtakojis“, suaugusiųjų liaudiškų šokių konkurse „Pora už poros“, Norvegijos ir Jungtinės Karalystės kolektyvai įsijungė į akciją „Visa Baltica šoka“.

Bendradarbiaujant su Italijos lietuvių bendruomene ir lituanistine mokykla įgyvendinta sąskrydžio „Draugystės tiltai“ Italijoje kultūrinė programa: surengtas teatralizuotas muzikinis lietuvių tautinių kostiumų pristatymas, eksponuota 2018 m. dainų šventės nuotraukų paroda, pristatyta 2024 m. dainų šventės koncepcija, vyko tradicinių lietuvių šokių, ratelių mokymai, vakaronės. Surengti sodų rišimo mokymai trijose Italijos lituanistinėse mokyklose.

Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programa kultūros srityje

Įgyvendinant 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo programą „Kultūra“, 2021 m. pabaigtos vertinti kultūros prioritetinėms sritims vystyti skirtų kvietimų „Kultūros prieinamumo plėtojimas ir kultūrinio švietimo stiprinimas“ ir „Vietos kultūrinio verslumo skatinimas“ paraiškos. Iš viso per abu kvietimus atrinkta 15 projektų, su kuriais sudarytos projektų įgyvendinimo sutartys (vienam iš projektų vykdytojų nutraukus sutartį, šiuo metu derinamos sutarties sąlygos su vienu iš aukštus vertinimo balus surinkusių projektų).

Taip pat ši programa įgyvendina tiesioginio finansavimo projektą FIXUS, kurį vykdant sukurta kultūros paveldo objektų stebėsenos ir priežiūros sistema. Kultūros paveldo objektų savininkai ir valdytojai kviečiami pretenduoti į nemokamas objektų priežiūros paslaugas. Iki 2021 m. pabaigos iš viso atrinktos 103 anketos, priežiūros darbai įgyvendinti 83 objektuose (visi aplankyti objektai pateikti [FIXUS Mobilis svetainėje](#)), parengtos 59 priežiūros darbų ataskaitos, kurios užbaigia FIXUS paslaugas konkrečiam objekto valdytojui, kartu suteikiant jam išsamią informaciją apie statinio būklę, priežiūros rekomendacijas ir numatomų darbų kalendorių. Per praėjusius metus FIXUS Mobilis taip pat suorganizavo 2 praktinius mokymus, surengė 8 viešas konsultacijas kultūros paveldo savininkams.

Kultūros ir meno plėtra ir sklaida per Lietuvos kultūros tarybą

Lietuvos kultūros taryba viešo konkurso būdu skiria finansavimą kultūros ir meno srityje veikiančioms organizacijoms, finansuoja jų projektus ir programas, taip pat kultūros ar meno kūrėjams skiria individualias bei edukacines stipendijas. Lietuvos kultūros taryba savo veiklą vykdo įgyvendindama įvairovės, edukacijos ir prieinamumo strategines finansavimo kryptis, kuriomis siekiama visoms visuomenės grupėms sudaryti lygiavertes sąlygas naudotis Lietuvoje kuriamais kultūros produktais ir siūlomomis paslaugomis.

2021 m. Lietuvos kultūros taryba paskyrė 925 individualias stipendijas, joms paskirstant 2,4 mln. eurų. Finansavimas taip pat skirtas 1723 projektams ar veiklų programoms, joms paskirstant daugiau nei 18,6 mln. eurų.

Lietuvos kultūros taryba toliau įgyvendina ir Tolygios kultūrinės raidos modelį. Be Regioninių kultūros tarybų paskirto finansavimo regionų kultūros organizacijoms (šios programos biudžetas 2021 m. – 3,3 mln. eurų), 2021 m. buvo organizuotos ir regionų kultūros konferencijos, kuriose vietos kultūros lyderiai diskutavo apie esamą situaciją ir galimas perspektyvas.

Lietuvos kultūros taryba 2021 m. toliau įgyvendino Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemos sukūrimo projektą, finansuojamą ES fondų investicijų veiksmų programos lėšomis. Projekto metu Lietuvos kultūros tarybos Stebėsenos ir analizės skyrius, pasitelkdamas kultūros ir meno sričių ekspertus, įgyvendino 31 tyrimą apie atskiras kultūros ir meno sritis bei parengė kultūros ir meno sričių tyrimų santraukas. Su šiais tyrimais galima susipažinti [LKT svetainėje](#). Taip pat šioje svetainėje pateikiami ir kiti Lietuvos kultūros tarybos, Kultūros ministerijos ar kitų kultūros organizacijų atlikti tyrimai.

**2 strateginis tikslas:
SĄLYGOS.
Siekti efektyvaus valdymo kultūros sektoriuje, gerinti sąlygas kultūros plėtrai**

Antruoju strateginiu tikslu siekiame įtvirtinti strateginį kultūros vaidmenį valstybės politikoje, tobulinti Lietuvos kultūros politikos įgyvendinimą ir administravimą, įrodymais grįstą valdymą kultūros srityje bei užtikrinti tvarias finansavimo sąlygas. Sudarant sąlygas kultūros paslaugų plėtrai taip pat būtina modernizuoti Lietuvos kultūros infrastruktūrą (renovuoti ir aktualizuoti Lietuvos kultūros įstaigas). Siekiama, kad infrastruktūros pagerinimas būtų grindžiamas kultūros paslaugų kokybės ir patrauklumo didinimu, investicijos nukreipiamos ten, kur jos sukuria maksimalią naudą visuomenei, atitinka tikslinių grupių lūkesčius ir poreikius.

Antrajam strateginiam tikslui įgyvendinti parengta ir vykdyta 1 programa (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Strateginį tikslą įgyvendinančios programos ir atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintų asignavimų panaudojimas

Progra- mos kodas	Programos pavadinimas	Asignavimų panaudojimas (tūkst. eurų)			
		Asignavimų planas	Asignavimų planas, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui	Panaudota asignavimų	Panaudota asignavimų nuo asignavimų, nurodytų asignavimų plane, įskaitant patikslinimus ataskaitiniam laikotarpiui, dalis (proc.)
1	2	3	4	5	6
02-07	Kultūros valdymas, procesų stebėseną, infrastruktūros modernizavimas	80091,0	79772,0	50660,0	63,0
<i>Iš jų ES ir kita tarptautinė finansinė parama</i>		<i>41690,0</i>	<i>41690,0</i>	<i>15349,0</i>	<i>37,0</i>

02-07 programos asignavimų panaudojimo nuokrypiai susidarė dėl mažiau nei planuota panaudotų 2014–2020 metų ES fondų investicijų lėšų: kompleksinių investicijų vėlavimas, užsitiesusios techninės dokumentacijos rengimo ir viešųjų pirkimų procedūros – tai nuo Kultūros ministerijos nepriklausančios aplinkybės.

Antrojo strateginio tikslo pažangai matuoti nustatyti šie efekto vertinimo kriterijai:

E-02-01: BVP lėšos, skiriamos kultūrai (proc.)

E-02-02: Kultūros sektoriuje sukurta bendroji pridėtinė vertė, palyginti su atitinkamais bendrais šalies rodikliais (proc.)

2020 m. Lietuvoje kultūrai buvo skiriama 0,9 proc. BVP lėšų nuo visų valdžios išlaidų (0,2 procentinio punkto daugiau nei 2019 m.).⁵ Latvijoje 2020 m. kultūrai skirta 0,9 proc., Estijoje – 1,0 proc., ES šalių narių vidurkis – 0,5 proc. nuo BVP. Kultūros funkcijoms įgyvendinti 2020 m. centrinė valdžia Lietuvoje skyrė šiek tiek daugiau nei savivalda (atitinkamai 0,5 proc. ir 0,4 proc. nuo BVP). Pagal šį išlaidų pasiskirstymą Lietuva labai panaši į Latviją ir Estiją.

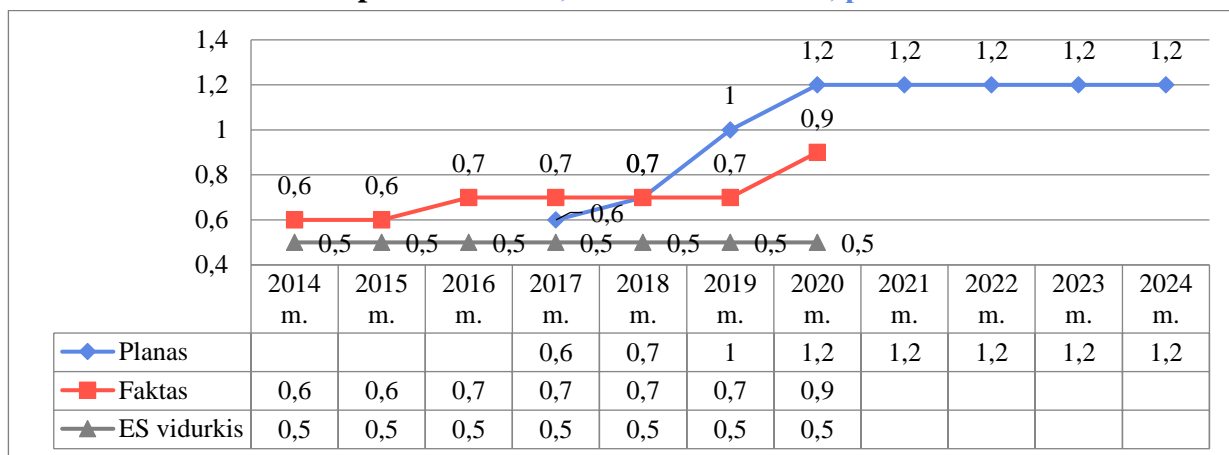
Dar nėra oficialių duomenų apie BVP lėšų, skiriamų kultūrai, dalį 2021 m. (oficialūs 2021 m. statistikos duomenys turėtų būti paskelbti 2023 m. pradžioje).

Atsižvelgiant į didėjantį finansinių intervencijų poreikį, numatomą ES ir kitų tikslinių lėšų investavimą kultūros sektoriuje bei į šalies ekonomines tendencijas, prognozuojame kultūrai skiriamos BVP lėšų dalies augimą.

⁵ Oficialūs Eurostat duomenys

Užtikrinant kultūros gyvybingumą ir kultūros paslaugų plėtrą, taip pat poreikį atnaujinti ar sukurti trūkstamą kultūros infrastruktūrą, nuosekliai siekiame ir sieksime užtikrinti didesnę kultūros srities finansavimą. Tai ypač svarbu užtikrinant sektoriaus gyvybingumą po COVID-19 pandemijos, kai kultūros sektoriaus veikla iš esmės sustojo ar buvo stipriai apribota. Pažymėtina, kad taip pat svarbus ir didesnis savivaldos dėmesys finansuojant kultūros paslaugas – kultūra yra savarankiška savivaldos funkcija.

6 pav. BVP lėšos, skiriamos kultūrai, proc.

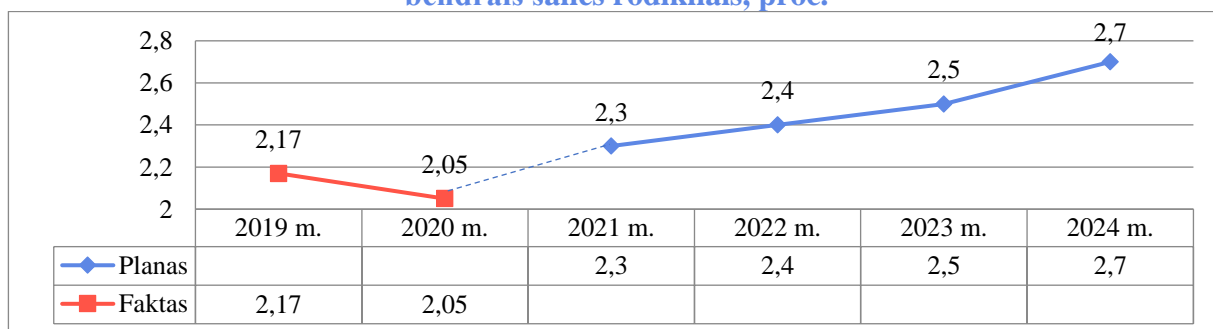

Duomenų šaltinis – Oficialūs Eurostat duomenys.

Siekiant įvertinti kultūros indėlį į šalies ekonomiką ir apskaičiuoti bei skelbti kultūros sektoriaus ekonominius rodiklius, įvertinus Kultūros ministerijos ilgalaikį poreikį ir iniciatyvą, nuo 2018 m. Lietuvos statistikos departamentas, vadovaudamasis 2012 m. Europos statistikos ekspertų darbo grupės parengtomis rekomendacijomis, kultūros statistikai rengti rengia kultūros palydovines / ekonomines sąskaitas. Vienas iš pagrindinių stebimų kultūros ekonomikos rodiklių – kultūros sektoriuje sukurta pridėtinė vertė. Patikslintais duomenimis **kultūros sektoriuje sukurta bendroji pridėtinė vertė 2020 m. sudarė 912,45 mln. eurų⁶ arba 2,05 proc. šalies bendrosios pridėtinės vertės. Atnaujintais duomenimis palyginti su 2019 m., kultūros sektoriuje sukurta pridėtinė vertė mažėjo 37,73 mln. eurų, arba 4 proc. Didžiausia bendrosios pridėtinės vertės dalis 2020 m. kultūros sektoriuje buvo sukurta meninės ir pramoninės veiklos įmonėse – 273,06 mln. eurų.**

Dar nėra oficialių duomenų apie Lietuvos kultūros sektoriuje sukurta bendrąją pridėtinę vertę 2021 m. (oficialūs 2021 m. duomenys turėtų būti paskelbti 2022 m. gruodžio mėn.).

7 pav. Kultūros sektoriuje sukurta bendroji pridėtinė vertė, palyginti su atitinkamais bendrais šalies rodikliais, proc.

Duomenų šaltinis – Oficialūs Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Atsižvelgiant į didėjantį finansinių intervencijų poreikį užtikrinant kūrybinių ir kultūrinių industrijų gyvybingumą bei siekiant stiprinti kultūros ekonomikos svarbą ir vaidmenį bendroje ekonomikos politikoje, sieksime užtikrinti naujų ir esamų paskatų tobulinimą bei pasiūlos plėtrą. Tai ypač svarbu užtikrinant sektoriaus gyvybingumą COVID-19 pandemijos sąlygotų neapibrėžtumų kontekste. Pažymėtina, kad taip pat svarbus ir didesnis kūrybinių ir kultūrinių industrijų išitraukimas į šalies ekonomikos politikos formavimo procesus bei sąves, ne tik kaip kultūros bendrąja prasme, bet ir kaip verslo, kuriančio pridėtinę vertę, t. y. svarbios šalies ekonomikos dedamosios, pozicionavimas.

⁶ Oficialūs Lietuvos statistikos departamento duomenys

2021 M. SVARBIAUSI PASIEKTI VEIKLOS REZULTATAI IR ATLIKTI DARBAI

Strateginių kultūros politikos prioritetų įtvirtinimas

Strateginiai kultūros politikos prioritetai įtvirtinti svarbiausiuose šalies strateginiuose dokumentuose. Vyriausybė patvirtino 2021–2030 metų Kultūros ir kūrybingumo plėtros programą. Joje įvardintoms problemoms spręsti suformuluota dešimt pažangos priemonių, nustatyti siektini pažangos rodikliai. Programos biudžetas – 289,9 mln. eurų, numatomi finansavimo šaltiniai: 2021–2027 metų Europos Sąjungos ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės plano „Naujos kartos Lietuva“ lėšos, taip pat valstybės biudžeto ir privačių šaltinių lėšos.

Patvirtinus Kultūros ir kūrybingumo plėtros programą sudarytos prielaidos įgyvendinti 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane įvardintą strateginį tikslą – didinti kultūros vaidmenį visuomenėje, gyventojų įsitraukimą ir indėlį į kultūrą, skatinti kūrėjus kurti, stiprinti istorinę atmintį, atgaivinti visuomenei ir vietos bendruomenėms svarbų kultūros paveldą. Numatytomis pažangos priemonėmis bus prisidedama ir prie Nacionalinio pažangos plano nustatytų horizontaliųjų darnaus vystymosi, inovatyvumo ir lygių galimybių visiems principų įgyvendinimo. Plėtros programa nuosekliai atspindi ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano nuostatas, prisideda įgyvendinant atitinkamus sprendinius.

Kultūros politikos pagrindų įstatymo projektas

2019 m. parengtas ir Seimui 2020 m. pateiktas Lietuvos Respublikos Kultūros politikos pagrindų įstatymo projektas, kuriuo buvo siekiama sukurti horizontalų kultūros srities teisinio reguliavimo mechanizmą, nustatant tarptautinio bendradarbiavimo kultūros srityje tikslus ir bendradarbiavimą vykdančius subjektus, apibrėžiant nevyriausybinių organizacijų vaidmenį kultūros politikoje. Taip pat buvo numatoma, kad įstatymas užtikrins vieningos valstybės, regioninės ir savivaldybių kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą. 2020 m. Seimo pavasario sesijoje projektui buvo pritarta po pateikimo, o 2021 m. sausio mėn. jis gražintas tobulinti. Išanalizavus ir apibendrinus Seimo Kultūros komiteto ir Švietimo ir mokslo komiteto pateiktas pastabas, šiuo metu pradedamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas, planuojamas viešųjų konsultacijų grafikas. Patikslintą įstatymo projektą planuojama pateikti Seimui 2023 m. Seimo pavasario sesijoje.

Kultūros projektų finansavimo pertvarka

Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimu prieštaraujančiais Konstitucijai pripažinti Kultūros rėmimo fondo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai, 3 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktai bei 5 straipsnis, kurie nustatė Kultūros rėmimo fondo sudarymo apimtį. Atsižvelgiant į šį nutarimą, Seimas pripažino netekusiu galios Kultūros rėmimo fondo įstatymą ir panaikino šį fondą, kartu priėmė Lietuvos kultūros tarybos įstatymo pakeitimo projektą. Jame pakeistas Lietuvos kultūros tarybos (LKT) finansavimo modelis, tobulinamos kitos įstatymo nuostatos sudarant sąlygas efektyvesnei ir skaidresnei LKT veiklai. LKT finansavimas numatomas valstybės biudžeto lėšomis ir kitomis teisėtai įgytomis lėšomis. LKT įstatymo pakeitimais numatoma, kad kultūros ir meno tyrimams įgyvendinti, LKT veiklai administruoti ir kitoms su jos veikla susijusioms išlaidoms apmokėti skiriama lėšų dalis negali viršyti 10 proc. LKT biudžeto. Toks reglamentavimas prisideda siekiant balanso LKT biudžete tarp pagrindinės LKT veiklos – kultūros ir meno projektų ir kūrėjų finansavimo – ir jos administracinių sąnaudų. Taip pat atnaujintos LKT formavimo nuostatos, sudarančios sąlygas didinti nevyriausybinių kultūros ir meno organizacijų atstovavimą.

Įrodymais grįstas kultūros valdymas ir procesų stebėseną

Kartu su Lietuvos kultūros taryba nuolat vykdomi kultūros sričių tyrimai ir atliekamos analizės. Pristatyta prie Lietuvos kultūros procesų stebėsenos reikšmingai prisidedančio ir kas tris metus atliekamo Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo 2020 m. ataskaita. Atliktas Lietuvos kultūros tarybos inicijuotas Menininkų socialinės ir kūrybinės būklės vertinimas, sukurta pilna menininkų duomenų bazė ir pagrindas tolimesnei jų stebėsenai.

Vykdamas Kultūros ministerijos 2019–2021 m. tyrimų planą užbaigtas ir pristatytas „Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas“, Nacionalinės muziejinių vertybių saugyklos galimybių studija, Asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, informacijos poreikių ir bibliotekų teikiamų paslaugų prieinamumo tyrimas.

Vyriausybei pavedus, atliktos Kauno ir Klaipėdos centrinių pašto pastatų galimybių studijos, įvertinusios jų įveiklinimo galimybes ir finansinių išteklių poreikį. Pagrindinės rekomendacijos dėl šių unikalių pastatų – Kauno centrinio pašto pastate įsteigti daugiafunkcį architektūros centrą, vykdančią ir muziejinę veiklą, su renginių, rezidencijų ir kitomis erdvėmis, o Klaipėdos centrinio pašto komplekse įkurti pasaulyje pripažinto astronomo F. W. Argelanderio mokslo ir meno centrą.

Naujam periodui patvirtintas 2022–2024 m. tyrimų planas bus vykdomas drauge su Lietuvos kultūros taryba. Siekiant didinti Lietuvos kultūros tyrimų prieigą visuomenei tęsiamas mokslinių ir meninių tyrimų Lietuvos kultūros tema, atliktų ar užsakytų Lietuvos institucijų ir kitų su kultūra dirbančių organizacijų, kaupimas viename tinklalapyje kulturostyrimai.lt.

Siekiant efektyvaus ir į rezultatus orientuoto valdymo, būtina užtikrinti aiškia ir vieningais kriterijais matuojamą įstaigų tinklo veiklos vertinimo sistemą. Pagal nustatytus vieningus kultūros ministro valdymo sričių biudžetinių įstaigų bendrųjų funkcijų ir atskiroms kultūros sritims pritaikytus specialiujų funkcijų vertinimo kriterijus tęsiamas kasmetinis įstaigų veiklos, jų efektyvumo vertinimas, remiantis jo rezultatais teikiami siūlymai ir rekomendacijos dėl įstaigų veiklos prioritetinių veiklų nustatymo. Atsižvelgiant į pandemijos situacijos nulemtus įstaigų veiklos pokyčius, 2021 m. vertinimo kriterijų rinkinys buvo atnaujintas ir papildytas naujais kriterijais, leidžiančiais didesne apimtimi stebėti virtualių paslaugų teikimo apimtis.

Nuo 2019 m. Lietuvos kultūros taryba įgyvendina projektą „Kultūrinės plėtros projektų ir procesų valdymo, stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir išbandymas“, jo rėmuose numatoma sukurti Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemą, kurios tikslas yra užtikrinti tiek kultūros sektoriaus, tiek kultūros ir meno projektų įgyvendinimo stebėseną, duomenų ir informacijos apie kultūros procesus ir kultūros ir meno projektų veiklas surinkimą ir panaudojimą vertinant kultūros politikos bei investicijų į kultūrą rezultatus. Pirmajame projekto etape, kurį planuojama užbaigti iki 2022 m. kovo mėnesio, jau nustatyti 15 kultūros ir meno sričių kokybiniai rodikliai, organizuotas diskusijų ciklas su kultūros ir meno sričių atstovais, parengta galimybių studija antrojo projekto etapo įgyvendinimo alternatyvoms įvertinti. Numatoma antrąjį projekto etapą (sistemos diegimą) vykdyti 2022–2024 m.

Kultūros darbuotojų darbo užmokesčio didinimas

Pasiekti efektyvų kultūros srities valdymą ir pagerinti sąlygas kultūros plėtrai galima tik turint tinkamai subalansuotus finansinius ir žmogiškuosius išteklius. 2021 m. valstybė, siekdama didinti kultūros įstaigų kultūros ir meno darbuotojų darbo apmokėjimą, tikslingai skyrė 5,8 mln. eurų finansavimą, iš jų 1,6 mln. eurų suma atlyginimams didinti buvo suplanuota Kultūros ministerijos asignavimuose kaip valstybės biudžeto dotacija savivaldybių biudžetams. Dar daugiau nei 1,8 mln. eurų papildomai šiam tikslui skyrė savivaldybės. Tai ženkliai prisidėjo užtikrinant ilgalaikį pozityvų pokytį gerinant darbo sąlygas kultūros ir meno darbuotojams savivaldybėse.

Vertinant oficialius statistikos duomenis, 2021 m. III ketvirtį viešojo sektoriaus kultūros darbuotojų vidutinis darbo užmokestis (1280,40 euro) sudarė 76 proc. šalies viešojo sektoriaus vidutinio darbo užmokesčio (1674,20 euro). 2022 m. valstybės biudžete pavyko užtikrinti, kad tikslingai kultūros ir meno darbuotojų atlyginimų didinimui būtų numatyta papildomai 9 mln. eurų, taip pat tikimasi pritraukti papildomų lėšų iš savivaldybių, šioms prisidedant prie savivaldybių kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčio didinimo. Tikimasi, kad kartu su savivaldos indėliu ir kitomis taikomomis kompleksinėmis finansinėmis priemonėmis, skirtomis viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimui didinti, kultūros sektoriaus darbuotojams atlyginimai 2022 m. galėtų vidutiniškai augti 9,5 proc.

Nors pastaraisiais metais kultūros darbuotojų atlyginimų didinimui buvo skirtos papildomos lėšos, jos yra sąlyginai mažos, o nepakankamas kultūros darbuotojų darbo užmokestis išlieka vienu didžiausių iššūkių kultūros sektoriuje – kliūdo pritraukti jaunus, kvalifikuotus kultūros darbuotojus į

viešąjį kultūros sektorių, o tai sietina su kylančiais iššūkiais užtikrinant kokybiškų kultūros paslaugų prieinamumą ir tolygumą, inicijuojant ir įgyvendinant kokybinius kultūros paslaugų teikimo pokyčius. Todėl toliau nuosekliai sieksime spartesnio kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčio didinimo.

Kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas

2020 m. buvo patvirtinta Kultūros sektoriaus darbuotojų 2020–2022 m. kvalifikacijos tobulinimo programa, kurioje įtvirtintas siekis sukurti tvarią kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, orientuotą į kultūros paslaugų kokybinius pokyčius ir užtikrinančią vienodas galimybes viso viešojo kultūros sektoriaus darbuotojams tobulinti savo kvalifikaciją. Šiai programai įgyvendinti skirtos lėšos (apie 1 mln. eurų) įtrauktos į Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro įgyvendinamo projekto „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias ir pagrindines kompetencijas“ apimtį. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui pasirašius bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka, pastaroji tapo projekto partneriu. Šios programos apimtyje planuojama surengti kultūros darbuotojų ir asmenų, veikiančių kultūros srityje, specialiųjų ir profesinių kompetencijų tobulinimo mokymus. Šiuo metu jau suderintas mokymų sąrašas, parengti ir su projekto vykdytoju suderinti 7 mokymų programų parengimo ir mokymų organizavimo bei įgyvendinimo paslaugų viešųjų pirkimų dokumentai, pasirašyta sutartis su tiekėju dėl 40 akademinų valandų trukmės mokymų. Veiklas planuojama pradėti 2022 metais.

Kūrybinių ir kultūrinių industrijų plėtros skatinimas

2021 m. Europos Komisija patvirtino pagal iniciatyvą REACT-EU skiriamas lėšas Lietuvai, tarp jų – ir finansavimą kultūros ir kūrybinėms industrijoms, kurioms numatyta 15,5 mln. eurų. Ši Europos Sąjungos ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyva trumpuoju 2021–2023 m. laikotarpiu numato investicijas, skatinančias ir stiprinančias tuos ekonomikos sektorius, kurie gali efektyviausiai prisidėti prie spartaus bendro Europos šalių atsigavimo po COVID-19 pandemijos ir jos sukeltų padarinių. 2021 m. atnaujinus Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos plėtros kryptis buvo suderinti reikalavimai projektams ir metų pabaigoje paskelbti kvietimai teikti paraiškas pagal tris priemones. Pirmoji priemonė – „Dizaino sparnai“ – skirta paskatoms Lietuvos dizaino industrijai, kvietimui skiriama 0,79 mln. eurų. Antroji priemonė skirta kultūros ir kūrybinių industrijų būties infrastruktūros projektams, kvietimui skiriama 4,16 mln. eurų. Trečioji priemonė skirta paslaugų plėtrai finansuoti, šios priemonės kvietimui skiriama 10,55 mln. eurų.

Rengiant naujojo laikotarpio 2021–2027 m. ES investicijų Veiksmų programą papildomai numatoma 31 mln. eurų skirti kultūros ir kūrybinių industrijų veikloms, skatinančioms jų indėlį į tvarią ir socialiai atsakingą ekonomiką, atitinkamos veiklos suplanuotos ir Kultūros ir kūrybingumo plėtros programoje, įgyvendinančioje 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano 1.8 uždavinį „Didinti kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą ir skatinti kūrybiniu turiniu grįstų naujų produktų ir paslaugų kūrimą“.

Kultūros infrastruktūros modernizavimas

Modernizuojant Lietuvos kultūros paslaugų infrastruktūrą (renovuojant ir aktualizuojant kultūros įstaigas) siekiama gerinti kultūros paslaugų kokybę, prieinamumą ir dalyvavimo kultūroje sąlygas. Per 2021 m. iš viso valstybės biudžeto lėšomis užbaigta 17 investicijų projektų.

2021 m. ES lėšomis įgyvendinti dar 28 projektai. Iš viso ES lėšomis įgyvendinamuose projektuose nuo jų įgyvendinimo pradžios jau investuota beveik 44,4 mln. eurų ES lėšų (su valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis – kiek daugiau nei 57,8 mln. eurų).

Valstybės kultūros infrastruktūros modernizavimas

Nuo projektų įgyvendinimo pradžios per 2021 m. valstybės biudžeto lėšomis (iš viso skirta – 7,63 mln. eurų) įgyvendinti 7 kultūros ministro valdymo srities ir valstybės kultūros įstaigų projektai, iš kurių 6 pilnai užbaigti. Baigti muzikos instrumentų įsigijimo projektai Lietuvos nacionaliniame

operos ir baleto teatre, Kauno valstybiniame muzikiniame teatre, Valstybiniame Šiaulių dramos teatre, koncertinėje įstaigoje „Trimitas“, atnaujintas Kauno valstybinio muzikinio teatro pastatas, Valstybinio Šiaulių dramos teatro pastatas pritaikytas asmenims su negalia. Lietuvos jūrų muziejaus Baltijos jūros gyvūnų reabilitacijos centro Klaipėdoje sukūrimo projektas baigtas finansuoti valstybės biudžeto lėšomis, bet bus tęsiamas įstaigos pajamų įmokų lėšomis.

Nuo projektų įgyvendinimo pradžios ES lėšomis 2021 m. užbaigti 3 valstybės kultūros įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektai: Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos pastatų Vilniuje modernizavimas, Marijampolės kultūros centro infrastruktūros modernizavimas ir Rokiškio miesto kultūros infrastruktūros paslaugų gerinimas.

2022 m. bus toliau tęsiamas 64 valstybinių kultūros infrastruktūros modernizavimo projektų įgyvendinimas, iš jų ES lėšomis toliau bus modernizuojami 33 objektai, tarp jų – Vilniaus kongresų rūmai, kurių modernizavimas pradėtas 2021 m.

Savivaldybių kultūros infrastruktūros modernizavimas

2021 m. valstybės biudžeto lėšomis buvo įgyvendinami 19 savivaldybių kultūros įstaigų projektų, jiems skirta 11,586 mln. eurų. Iš jų per 2021 metus valstybės biudžeto lėšomis užbaigta finansuoti 10 savivaldybių kultūros įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektų: Skuodo ir Šiaulių rajonų viešųjų bibliotekų projektai, Šilutės, Jurbarko, Šilalės, Panevėžio rajonų kultūros centrų projektai ir Zarasų, Jonavos, Plungės, Lazdijų rajonų muziejų projektai, kuriems nuo projektų įgyvendinimo pradžios buvo skirta 13,3 mln. eurų valstybės biudžeto lėšų.

Taip pat per 2021 metus užbaigtas 25 savivaldybių kultūros infrastruktūros objektų modernizavimo projektų finansavimas ES lėšomis.

Pažymėtina, kad 2022 metais bus tęsiamas 34 savivaldybių kultūros įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektų įgyvendinimas, iš jų ES lėšomis finansuojama 13 projektų (didžiąją dalį jų planuojama užbaigti 2022 m.), valstybės biudžeto lėšomis – 21 projektas.

Nacionalinės koncertų salės „Tautos namai“

Vienas iš svarbiausių savivaldybių kultūros įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektų – Vilniaus miesto savivaldybės įgyvendinamas „Nacionalinės koncertų salės „Tautos namai“, atitinkančios pasaulinius muzikos standartus, statyba Vilniuje“ projektas. 2021 m. buvo tęsiamas techninio projekto rengimas, jam panaudota 2,204 mln. eurų. Būsimieji „Tautos namai“ užpildys didžiulę iki šiol Lietuvos kultūriniame gyvenime žiojinčią spragą – taps šiuolaikiška erdve klasikinės muzikos koncertams. Todėl didžioji „Tautos namų“ salė visų pirma bus skirta būtent natūralios akustikos reikalaujančiai muzikai. Kitos šioje salėje numatomos veiklos yra džiazos muzikos koncertai, operos renginiai su ribota scenografija ir kiti panašaus formato renginiai, kurie bus įmanomi suderinant su pagrindine salės funkcija. Nacionalinės koncertų salės mažojoje salėje pirmenybė bus teikiama teatro ir šokio veikloms. Taip pat čia planuojamos šiuolaikinio cirko ir kitų scenos menų veiklos, kongresai ir konferencijos. Trečiajai „Tautos namų“ salei numatomos trys pagrindinės funkcijos: bendravimo, edukacijos ir ekspozicijų erdvės. Būsimajame komplekse nuspręsta įrengti ir repeticijų salę. Šis sprendimas buvo priimtas įvertinus, jog repeticijų salė leistų maksimaliai išnaudoti didžiąją salę renginiams, taip pat suteiktų galimybę komplekse vienu metu dirbti keliems orkestrams.

Pradėtos diskusijos dėl būsimos objekto valdymo modelio. Kadangi Lietuvoje nėra panašaus pobūdžio scenos menų centro, vertinamos galimybės steigti juridinį asmenį, užsiimsiantį tiek investicinio projekto įgyvendinimu, tiek centro kultūrine veikla ateityje. Vienas iš didžiausių artimiausiu metu laukiančių uždavinių – išrinkti būsimosios Nacionalinės koncertų salės operatorių. Numatoma, kad šiame procese dalyvaus ne tik Kultūros ministerija ir Vilniaus miesto savivaldybė: į ją įsitrauks ir Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras bei kiti kultūros sektoriaus atstovai.

II SKYRIUS

VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane Kultūros ministerijai iš viso suplanuota įvykdyti 59 veiksmus, iš jų įvykdyti 5 veiksmai, tai sudaro 8,5 proc. nuo visų Kultūros ministerijai suplanuotų įvykdyti veiksmų.

Visi Kultūros ministerijai numatyti Vyriausybės programos įgyvendinimo plano veiksmai įgyvendinami per kultūros ministro valdymo sričių atitinkamų metų strateginius veiklos planus.

Kultūros ministerija 2021 m. prisidėjo įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano II prioritetą „Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra“, vykdydama numatytus projektus (darbus), jų veiksmus.

Pažymėtina, kad pagrindiniai minėto plano Kultūros ministerijos kompetencijai priskirti rodikliai pateikti ir grafiškai atvaizduoti ataskaitos I skyriuje, todėl šiame skyriuje nebepateikiami pakartotinai.

II PRIORITETAS: ASMENYBĖS IR VISUOMENĖS GYVENIMO KOKYBĘ KEIČIANTI KULTŪRA

02-01 projektas. KULTŪROS SVARBA ASMENS, VISUOMENĖS IR VALSTYBĖS RAIDAI

Atnaujintas Kultūros rėmimo fondo finansavimo modelis

2021 m. lapkričio 23 d. priimtas Lietuvos Respublikos Lietuvos kultūros tarybos įstatymo Nr. XI-2218 pakeitimo įstatymas (nauja redakcija) ir Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondo įstatymo Nr. X-1260 pripažinimo netekusiu galios įstatymas. Minėtais įstatymais nuo 2022 m. sausio 1 d. panaikinamas Kultūros rėmimo fondas ir jo lėšomis vykdytų veiklų tęstinumas numatomas Lietuvos kultūros taryboje.

(Detalesnė informacija pateikta ataskaitos I skyriaus 2 skirsnyje, 30 psl.)

Kultūrinės edukacijos sistemos tobulinimas

2021 m. buvo įgyvendinamas projektas „Kultūrinės edukacijos administravimo platformos ir kultūros edukatorių tinklo sukūrimas“. Taip pat parengta ir visuomenei pristatyta Kultūrinės edukacijos sistemos galimybių studija.

(Detalesnė informacija pateikta ataskaitos I skyriaus 2 skirsnyje, 17 psl.)

2021 m. prasidėjo kultūrinių intervencijų projektų įgyvendinimas mokyklose. Į kultūrinių intervencijų projektus įtraukti Lietuvos mokyklų mokiniai, pedagogai, tėvai, mokyklų bendruomenės, stiprinamas ryšys su vietos įstaigomis. Projekto metu šalies 10 apskričių mokyklose bus įgyvendinta 40 kultūrinių intervencijų. Jos bus įgyvendinamos visus 2021–2022 mokslo metus, įskaitant parengiamuosius darbus ir rezultatų vertinimą. Mažiausia vienos intervencijos trukmė – 60 akademinį valandų. Numatoma, kad projektai įtrauks apie 1000 mokinių ir 100 mokytojų.

Siekiant formuoti kultūrinės edukacijos koordinatorių tinklą ir stiprinti kultūros bei meno prieinamumą mokyklose įvykdyti Kultūrinės edukacijos koordinatorių mokymai. Mokymai buvo rengiami 10-yje skirtingų Lietuvos miestų, juose dalyvavo 400 dalyvių.

02-03 projektas. VISIEMS PRIEINAMA IR ĮTRAUKI KULTŪRA

Didinama kultūros paslaugų įvairovė, kokybė ir prieinamumas

Siekiant užtikrinti Kultūros paso paslaugų kokybę ir prieinamumą, 2021 m. pradėti įgyvendinti kultūros ministro sudarytos ekspertų darbo grupė parengti pasiūlymai Kultūros paso priemonės tobulinimui.

(Detalesnė informacija pateikta ataskaitos I skyriaus 2 skirsnyje, 17 psl.)

Patvirtintas Skaitymo skatinimo 2022–2024 m. veiksmų planas

Kultūros ministro ir Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. IV-1416/V-2244 patvirtintas Skaitymo skatinimo 2022–2024 metų veiksmų planas. Šiame veiksmų plane yra numatytos ateinančių trijų metų skaitymą skatinančios priemonės, kuriomis bus tęsiamos pagrindinės veiklos, vykdytos 2021 m., ir didinamas dėmesys užsienio lietuvių diasporai, biblioterapijai, kitokio įgalumo ir / ar skaitymo problemų turintiems gyventojams bei įgyvendinamos kitos naujos iniciatyvos.

Tarp pagrindinių veiksmų plano veiklų paminėtinas projektas „Knygų startas“. Tai tarptautine patirtimi paremtas ankstyvojo skaitymo projektas, pernai išbandytas Vilniaus apskrityje (pilotinis projektas). 2022 m. projektas tampa nacionaliniu ir yra pirmas bei kol kas vienintelis tokio masto ankstyvojo skaitymo skatinimo projektas Lietuvoje. Pagrindinis projekto tikslas – užauginti Lietuvoje kartą vaikų, kurių skaitymo patirtis prasideda nuo pat pirmų dienų, kartu skatinant skaitymą šeimoje ir padedant jauniems tėvams įsisąmoninti ankstyvojo skaitymo svarbą ir suteikiant tam reikalingų priemonių ir žinių. Lyginant su pilotiniu projektu, jis papildytas bibliotekos kortele – būsimu skaitytojo bilietu, kurį tereikia užregistruoti. Taip pat pradėjo veikti projekto interneto svetainė *Skaitymo metai – Apie „Knygų startą“*, kurioje galima rasti visą su projektu susijusią informaciją, jame nuolat pildoma rekomenduojamų knygų 0–3 m. vaikams skiltis. Metų pradžioje atliktas ankstyvojo skaitymo tyrimas („Rinkos tyrimų centras“) parodė, kad didžioji dauguma tėvų norėtų gauti lauknešėlius gimdymo skyriuose, todėl buvo pakeista strategija – sudarytos sutartys su visomis Lietuvos ligoninėmis, kuriose yra gimdymo skyriai, joms pristatyta projekto svarba ir aptartos visos bendradarbiavimo galimybės. Kadangi anksčiau projekto vykdytojai komunikavo, kad lauknešėlius gaus visos 2021 m. naujagimių sulaukusios šeimos, dėl vėlesnės projekto pradžios naujagimiams, gimusiems nuo sausio 1 d. iki lapkričio 29 d., lauknešėliai dalinti pasitelkiant šalies viešąsias bibliotekas. Šį projektą įgyvendina Kultūros ministerija ir Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Projekto partneriai: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. Projekto globėja – ponė Diana Nausėdienė.

02-04 projektas. TOLYGI REGIONINĖ KULTŪROS POLITIKA*Atliktas Kokybinio kultūros centrų tyrimas*

2021 m. buvo atliktas Kokybinis kultūros centrų tyrimas, kurio rezultatai rodo, kad siekiant sisteminio pokyčio ilguoju laikotarpiu užtikrinant kultūros centrų veiklų kokybišką funkcionavimą, reikėtų: aiškiai apibrėžti kultūros centrų funkcijas, atsižvelgti į realiai vykdomas kultūros centrų veiklas (planuojant kultūros centrų tinklo plėtrą), teikti prioritetą auditorijų regionuose kultūrinių kompetencijų kėlimui, skatinti įvairiapusį kultūros centrų bendradarbiavimą. Taip pat tyrime pažymima, kad itin svarbu prisidėti prie regioninės kultūros politikos tikslų įgyvendinimo. Regioninis kultūros planavimas turi apimti ne tik bendrą turizmo rinkodarą, bet ir viešąsias kultūros paslaugas, tarp jų ir kultūros centrų veiklas. Svarbu identifikuoti galimas bendradarbiavimo sritis, bendrus gretimų savivaldybių poreikius ir atitinkamai planuoti gretimų savivaldybių kultūros centrų paslaugų teikimą, kuriant tematinės partnerystės. Tyrimo rezultatai ir įžvalgos įvertinti rengiant Kultūros centrų įstatymo pakeitimo projektą.

02-05 projektas. KULTŪRINĖ DIPLOMATIJA, VALSTYBĖS ĮVAIZDIS IR TARPTAUTIŠKUMAS. TAI, KUO TURIME DIDŽIUOTIS*Kryptinga ir tvari Lietuvos kultūros sklaida užsienyje*

Vadovaujantis Kultūros ministro 2021 m. balandžio 9 d. įsakymu Nr. IV-433 patvirtintos darbo grupės rekomendacijomis, kultūrinės diplomatijos prioritetų tvirtinimui ir įgyvendinimui pasitelkiama Kultūros ministerijos koordinuojama Kultūros tarptautiškumo politikos integruoto valdymo grupė. Kultūrinės diplomatijos prioritetų įgyvendinimas yra planuojamas kultūros atašė ir diplomatiinių atstovybių metinės veiklos planuose.

Taip pat, minėtai darbo grupei rekomendavus, siekiama pakeisti Lietuvos kultūros instituto statusą į įstaigą prie Kultūros ministerijos, ir įgalinti ją nuosekliai ir kryptingai stiprinti Lietuvos kultūros vaidmenį pasaulyje, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos užsienio politikos nuostatas. 2021 m. parengtas Lietuvos kultūros instituto reorganizavimo iš biudžetinės įstaigos į įstaigą prie Kultūros ministerijos teisės aktų projektų paketas.

Atnaujintos tikslinės tarptautiškumo skatinimo programos Lietuvos kultūros taryboje, siekiant aktyvinti šią veiklą po COVID-19 pandemijos

Kultūros ministro 2021 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. ĮV-1487 patvirtintos Lietuvos kultūros tarybos administruojamomis lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairės 2022 metams. Šiame dokumente numatytos papildomos lėšos tarptautiškumo veikloms skatinti: padidintas stipendijų kultūros ir meno kūrėjams biudžetas 300 tūkst. eurų, kuris bus skirtas edukacinėms stipendijoms, 100 tūkst. eurų padidintas finansavimas kultūros ir kūrybinių industrijų tinklaveikos veikloms, patvirtinta atnaujinta programa „Lietuvos kultūros organizacijų dalyvavimas ES programose „Kūrybiška Europa 2014–2020“ ir „Kūrybiška Europa 2021–2027“, sudarysianti sąlygas dalyvauti daugiašaliuose ES programų „Kūrybiška Europa 2014–2020“ ir „Kūrybiška Europa 2021–2027“ „Kultūra“, „Media“ ir „Kūrybinių inovacijų laboratorija“ paprogramių projektuose ar platformose. Pastarosios programos įgyvendinimui 2022 metais numatyta skirti 700 tūkst. eurų.

Taip pat daugiau nei 1 mln. eurų yra numatyti skirti ir kitiems tarptautiškumo skatinimo projektams įgyvendinti įvairiose kultūros ir meno srityse.

Stiprinama apsauga nuo neteisėtos prekybos kultūros vertybėmis

2021 m. lapkričio 4 d. priimti Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 2, 4, 14, 17, 18 straipsnių, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio ir priedo pakeitimo ir Kodekso papildymo 314¹ straipsniu įstatymas.

(Detalesnė informacija pateikta ataskaitos I skyriaus 2 skirsnyje, 24 psl.)

Pažymime, kad pradėti vykdyti ir kiti XVIII Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyti, Kultūros ministerijos kompetencijai priskirti, veiksmai, tačiau šioje dalyje jie neišskiriami ir informacija kol kas neteikiama dėl jų apimtyje šiuo metu vykdomų einamųjų procesinių veiklų.

III SKYRIUS PLĖTROS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programa buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 781. Patvirtintą plėtros programą buvo pradėtos rengti ją įgyvendinsiančios pažangos priemonės. Pirmoji jų – Nr. 08-001-04-01-02 (PP) „Kultūrinės edukacijos sistemingas integravimas į formalųjį ir neformalųjį ugdymą“ – patvirtinta 2021 m. gruodžio 2 d.

Nacionalinės plėtros programos „Kultūra ir kūrybingumas“ įgyvendinimo veiklos bus pradėtos įgyvendinti 2022 m., todėl informacija apie pažangos priemonių įgyvendinimo pažangą šioje ataskaitoje neteikiama.